

Маленькі жінки

Автор:

Луїза Олкотт

Маленькі жінки

Луиза Мэй Олкотт

«Маленькі жінки» Луїзи Мей Олкотт – роман, що виховав кілька поколінь юних читачів по всьому світу. Ця книга була перекладена понад 50 мовами, її сюжет покладений в основу шести фільмів, чотирьох телесеріалів, кількох опер та спектаклів. З історії родини Марч, в якій зростають чотири дружні, проте геть не схожі одна на одну сестри, читач дізнається про такі перипетії юності, як дорослішання, дружба та любов. У цьому виданні публікується новий оригінальний переклад з англійської Юлії Шматько. Стилзація речей юних дівчаток, характерна для тієї епохи, а також придумані героїнями і використовувані в повсякденні слова додають тексту неповторної атмосфери XIX століття.

Луїза Мей Олкотт

Маленькі жінки

Переклад українською Юлії Шматько.

Замість передмови

Ця книга коротко розкаже
Як мандрівник блукав в пітьмі,
Та промінь світла всім підкаже,
Як в край небесний шлях знайти.
Обрав він стежку тернами порослу,
Хоч і не легкий вибір був,
Життя його набуло змісту,
Він суть спасіння Божого збагнув.
Нехай мандрівка його довга,
Навчить і вас, товариші —
Добро, чесноти та наснага

Відкриють шлях безсмертя для душі.[1 - За книгою Джона Буньяна «Похід паломника». У романі «Маленькі жінки» Олкотт часто згадує та проводить паралелі з релігійною алегорією англійського письменника та проповідника Джона Буньяна «Похід паломника», яку вона любила ще з дитинства. Книга розповідає про подорож героя на ім'я Християнин. На шляху до Небесного Міста, тобто Раю, на нього чекало безліч небезпечних пригод. Під час своєї подорожі Християнин зустрічає людей та істот (імена яких так чи інакше пов'язані з подіями його життя), які намагаються допомогти або перешкодити йому. На його шляху зустрічаються такі персонажі як Вірний, Віруючий і Велетень Відчаю. Книга проповідує ідею про те, що потрібно стійко нести свою життєву ношу і не піддаватися спокусам. Деякі розділи книги «Маленькі жінки» містять посилання на події та місця з «Походу паломника», наприклад, можна зустріти такі назви розділів як «Бет знаходить Прекрасний палац», «Долина приниження Емі», «Джо зустрічає Аполліона», «Мег вирушає на Ярмарок Марнославства», тощо, оскільки кожна з доньок Марч піддається якійсь спокусі, яка пов'язана з її характером або якимись недоліками.]

Пограємо у паломників

– Ну що ж це за Різдво без подарунків? – буркнула Джо, простягнувшись на килимі біля каміна.

– Бути бідним просто жахливо! – зітхнула Мег, глянувши на свою стару сукню.

– Як же несправедливо, що одні дівчата мають так багато красивих речей, а інші взагалі нічого не мають, – додала маленька Емі та ображено пирснула.

– У нас є мама й тато, а ще ми є одна в одній, – втішно сказала Бет зі свого затишного куточка у вітальній.

Чотири юні обличчя, підсвічені теплим мерехтінням вогнища, на мить повеселішали від цих підбадьорливих слів, але посмішки вмить зникли, коли Джо раптом тремтячим голосом додала: «Немає з нами татка, і не буде ще довго». Вона не наважилась вголос сказати «можливо, ніколи», але кожна з сестер мовчки додала це про себе, думаючи про те, що їх батько зараз десь далеко, у самому епіцентрі жорстоких боїв.

На кілька хвилин у кімнаті повисло гнітюче мовчання, ніхто не наважувався знову почати говорити, але потім Мег все ж тихо промовила:

– Ви ж знаєте, чому мама запропонувала обійтися без подарунків на це Різдво – зима обіцяє бути суворою, і мама вважає, що нам не слід витратити гроші на розваги та безглузді дрібниці, коли наші солдати страждають на полі бою. Ми мало чим можемо їм допомогти, але ми можемо принести свої маленькі жертви, щоб підтримати їх, і ми повинні робити це з радістю та вдячністю. Але боюся, я не ... – Мег похитала головою, з сумом думаючи про всі красиві речі, які їй так хотілося купити.

– Не думаю, що та невелика сума, яку ми здатні пожертвувати, щось кардинально змінить. У кожній з нас є всього лише долар, і навряд чи армія взагалі відчує якусь різницю. Я готова обійтися без подарунку від матінки та від вас, сестри, але сама собі я дуже хочу купити «Ундіну» та «Сінтрама».[2 - Два романи з елементами казки німецького письменника і поета Фрідріха де Ла Мотт-Фука (1777–1843 рр.). Перший розповідає про русалку, а другий про

лицаря. Ці дві розповіді були дуже популярні серед дітей.] Я вже так давно мрію про це, – сказала Джо, яка кожную вільну хвилину проводила, зачитуючись черговою книжкою.

– Я планувала витратити свої заощадження на нові ноти, – зітхнувши, сказала Бет, але її багатозначного зітхання не почув ніхто, крім щітки для вогнища та підставки для чайника.

– А я б купила собі коробку новеньких фаберівських олівців для малювання, адже вони мені так потрібні, – рішуче сказала Емі.

– Мама ж нічого не говорила про наші заощадження, і не думаю, що вона б хотіла, щоб ми віддали все, що у нас є. Тож давайте ми всі купимо собі те, що так хочемо і просто трохи порадіємо. Думаю, ми достатньо працювали у цьому році і чесно заслужили це! – невпевнено викрикнула Джо, а потім опустила очі, роблячи вигляд, що уважно вивчає візерунок на килимі.

– Я ось точно заслужила – вчу цих маленьких розбишак цілими днями, хоча із задоволенням посиділа б удома, – протягнула Мег жалібним тоном.

– Та тобі ще пощастило, адже у тебе немає і половини моїх турбот, – сказала Джо. – Подивилася б я, на скільки вас вистачило, любі сестрички, якби ви хоча б на кілька годин залишилися наодинці з нервовою, метушливою старою, яка змушує вас ходити по дому не інакше як навшпиньки та смикає через будь-яку дрібницю – «біжи туди, принеси це, зроби те» – ще й завжди чимось незадоволена. Ганяє мене, як ту козу по двору, що іноді я вже готова кинути все і втекти від тої примхливої бабці.

– Скаржитися то гріх, звичайно, але я вважаю, що мити посуд і прибирати – це найгірша робота у світі. Коли ти цілісінький день щось метеш, шкребеш та миєш, шкіра на руках стає такою сухою та грубою, що навіть на піаніно грати важко, – Бет подивилася на свої огрубілі руки і важко зітхнула, і цього разу це зітхання точно почули всі.

– Сумніваюся, що хтось із вас страждає більше за мене, – вигукнула Емі, – адже вам не доводиться ходити до школи з зухвалими дівчиськами, які знущаються з вас, якщо ви хоча б раз не вивчили урок, посміхаються над вашими старими зношеними сукнями, обзивають жебрачкою і кажуть, що у мене ніс, наче

картопина.

– Ти, напевно, хотіла сказати «насміхаються», а не «посміхаються», – зазначила Джо та саме посміхнулась.

– Ой, ти чудово зрозуміла, що я хотіла сказати, тож не обов'язково прискіпуватись. Я вчуся використовувати нові слова і розширювати свій лексгон, – задравши носа відповіла Емі, а Джо цього разу вже відверто зареготала.

– Так, досить мавпувати, дівчата. Якби лишень тато не втратив усі свої статки, коли ми були маленькими! Боже мій! Ми жили б зараз у розкоші, були щасливі та горя не знали! – мрійливо сказала Мег, яка ще пам'ятала кращі часи.

– Ти ж наче нещодавно казала, що ми щасливіші за королівських дітей, тому що вони весь час сваряться через свої багатства.

– Так, говорила, Бет. Насправді, я думаю, що так воно і є, адже хоч нам і доводиться працювати, але ми можемо ось так посидіти, від душі посміятися і пожартувати одна над одною, і взагалі, ми, як полюбляє казати Джо, весела юрба.

– Джо дійсно як скаже щось! – зауважила Емі, скоса глянувши на довготелесу фігуру, яка розтягнулася на килимі. Джо тут же піднялася, поклала руки до кишень і почала насвистувати.

– Припини, Джо! Ти поводишся, як хлопчисько!

– Я знаю. Тому я це і роблю.

– Терпіти не можу грубих дівчат, які не вміють поводитись належним чином. Хіба юні леді таке виробляють!

– А я ненавиджу пихатих та розцяцькованих ляльок!

– Пташки в гніздечках все воркують, – почала наспівувати Бет, яка завжди намагалася згладжувати кути у подібних ситуаціях. Співаючи, вона навмисне

робила таке кумедне обличчя, що сестри не витримали і розреготалися. Таким чином назріваючий конфлікт розчинився у цій веселій атмосфері.

– Ось правда, сестрички, часом ви обидві поведіться, як малі діти, – почала повчати їх Мег на правах старшої сестри. – Ти вже достатньо доросла, Джозефіна, тож час вже припинити ці дитячі витребеньки та почати поводитися належним чином. Коли ти була дитиною, це, можливо, і виглядало смішним і милим, але ти вже ба яка висока і зачіску носиш дорослу, тож і поведься як справжня юна леді.

– Нічого я не висока! Ну добре, може трохи і висока. А зачіска... Якщо дорослою тебе робить те, яку зачіску ти носиш, тоді я буду носити два хвостики аж до двадцяти років! – вигукнула Джо, розплела косу та струснула своєю пишною гривною каштанового волосся. – Не хочу я дорослішати, ставати «міс Марч», носити сукні до підлоги, ходити, наче аршин проковтнула, і виглядати, як порцелянова лялька! Мені і так несолодко живеться, адже мені подобається грати в хлопчачі ігри і поводитися розкуто, як це роблять хлопчики! І за що мені така кара – народитися дівчиськом! А зараз навіть ще гірше, ніж раніше, адже я б з радістю пішла на фронт разом з татом і боролася з ним пліч-о-пліч проти ворога, а замість цього мені доводиться сидіти вдома і в'язати шкарпетки, як якась німецька стара!

Джо так люто трясла синьою армійською шкарпеткою, яку якраз в'язала, що спиці в ній задзвеніли, як кастаньети, а клубок з нитками покотився через усю кімнату.

– Бідолашна Джо! Мені шкода тебе, але тут вже нічого не поробиш. Радій тому, що ти можеш скоротити своє ім'я до хлопчачого «Джо» і грати роль братика для нас, – сказала Бет, погладжуючи густу копицю рукою, яку ніяке миття посуду і витирання пилу не зможе позбавити цієї щирої сестринської ніжності.

– А щодо тебе, Емі, – продовжила Мег, – то ти, навпаки, аж занадто церемонна і манірна. Зараз це наче і дитячі пустощі, але якщо так піде і далі, ти виростеш зарозумілим і пихатим дівчиськом, яке вважає себе великим цабе. Мені подобаються твої манери і любов до витонченої мови, але іноді ти перегинаєш палицю. Просто твої безглузді слова часом звучать так само недоречно, як і жаргонні вирази Джо.

– Якщо Джо у нас розбишака, Емі – цабе, то хто ж я? – запитала Бет, приготувавшись почути критику і на свою адресу.

– Ти наше янголятко, – тепло відповіла Мег, і ніхто їй не заперечив, тому що «Мишка», як називали Бет вдома, і справді була улюбленицею всієї родини.

Оскільки ви, шановні читачі, напевно хотіли б знати, як виглядають наші героїні, я скористаюся моментом і зроблю, так би мовити, невеликий ліричний відступ, щоб у загальних рисах накидати портрети чотирьох сестер, які у цей зимовий вечір зібралися у вітальні, щоб шити, в'язати та просто потеревенити, поки у каміні весело потріскував вогонь, а за вікном йшов сніг.

Це була дуже затишна кімната, незважаючи на те, що старий килим давно вицвів, а меблі були дуже скромними. Стіни прикрашали кілька непоганих картин однієї юної художниці, полиці були заставлені книгами, а на підвіконні розквітли хризантеми та різдвяні троянди. Все це створювало приємну домашню атмосферу злагоди та спокою.

Маргарет, найстаршій із чотирьох сестер, було шістнадцять, і вона була дуже вродливою – гарні великі очі, м'яке каштанове волосся, чуттеві губи, білі, наче фарфор, та ніжні, немов оксамит, руки, які вона вважала своєю гордістю.

П'ятнадцятирічна Джо була дуже високою та худю, а зі своєю гривною темного неслухняного волосся вона була чимось схожою на молоду конячку. Здавалося, що іноді вона не знала, як впоратися зі своїми довгими кінцівками і це її неабияк дратувало. Її рішуча посмішка і кирпатий ніс говорили про завзятість і силу характеру, а від ясних сірих очей, здавалося, нічого не могло приховатися. Залежно від ситуації її погляд міг бути жорстким, завзятим або задумливим. Її справжньою гордістю було її довге густе волосся, але зазвичай вона заплітала його в косу і ховала під сіточку, щоб не заважало. Її нескладне підліткове тіло ось-ось готове було перетворитися на тіло молодої жінки, але вона опиралася цьому як могла, приховуючи дівочі форми за широким одягом.

Елізабет, або Бет, як її всі називали, було тринадцять років. В неї були рум'яні щічки, ясні очі, а волосся завжди було зібране в акуратну зачіску. Вона була сором'язливою, боязкою і доброю. Батько називав її «маленька міс Спокій», і це прізвисько їй ідеально підходило, тому що вона, здавалося, жила у власному щасливому світі, ризикуючи виходити назовні лише для зустрічі з тими

небагатьма, кому вона довіряла і кого любила.

Емі, хоча і була наймолодшою, була чи не найважливішою людиною в родині – принаймні, так вона сама вважала. Фарфорова шкіра, блакитні очі, золотаві кучерики, вона завжди поводитись, як справжня юна леді, ні на мить не забуваючи про вишукані манери.

А от щодо характерів чотирьох сестер, про них ми дізнаємося трохи згодом.

Годинник пробив шосту годину. Бет прибрала попіл біля каміна і присунула до вогнища пару домашніх капців, щоб ті нагрілися. Дівчата посміхнулися, адже це був свого роду ритуал, який означав, що скоро додому повернеться з роботи мама, або Мармі, як вони її називали. Мег припинила повчати молодших сестер і запалила лампу, Емі виповзла з нетрів глибокого крісла, а Джо, геть забувши про втому, підстрибнула і піднесла капці ближче до вогню.

– Вони вже геть зносилися. Мармі потрібна нова пара.

– Я думала купити їй нові капці на свій долар, – сказала Бет.

– Ні, я куплю! – вигукнула Емі.

– Я найстарша, – почала Мег, але Джо її перебила ...

– Коли тато йшов на війну, він сказав мені, що на час його відсутності за чоловіка в домі я, тож логічно, що нові капці для мами маю купити саме я.

– Я пропоную вчинити так, – сказала Бет, – кожна з нас подарує їй що-небудь на Різдво, а собі купувати ми нічого не будемо.

– Це так схоже на тебе, дорогенька! Але що ж ми їй подаруємо? – вигукнула Джо.

На кілька секунд всі були у роздумах, а потім Мег оголосила, немов цю ідею підказали їй власні тендітні руки:

– Я подарую їй гарненькі рукавички.

– Пара гарних міцних чобіт, ось що справді потрібно людині у наш час, – вигукнула Джо.

– А я куплю їй носові хустинки, – сказала Бет.

– Тоді я куплю мамі флакон парфумів, впевнена, їй буде приємно отримати такий подарунок. Думаю, вони коштують не дуже дорого, і мені, можливо, навіть вистачить на олівці, – додала Емі.

– А як ми подаруємо їй всі ці речі? – запитала Мег.

– Покладемо їх на стіл, покличемо її і будемо дивитися, як вона буде розгортати подарунки. Пам'ятаєш, як ми робили в дитинстві на наші дні народження? – відповіла Джо.

– Пам'ятаю, як я боялася, коли приходила моя черга сидіти у великому кріслі у вітальні і спостерігати, як ви всі крокуєте до мене, щоб привітати і вручити подарунки на день народження. Ні, мені подобалися ваші подарунки та увага, але це було жахливо сидіти і розгортати пакунки під вашими пильним наглядом, – зізналася Бет. Вона якраз підсмажувала тости до чаю і обличчя її було червоним від жару.

– Нехай Мармі думає, що ми підготували подарунки одна для одної, а потім здивуємо її, сказавши, що це все для неї. Підемо завтра по магазинах, Мег. Нам ще потрібно стільки всього підготувати для нашого різдвяного спектаклю, – сказала Джо, рішуче крокуючи по кімнаті з закладеними за спину руками.

– Думаю, це різдвяне дійство буде моїм останнім виступом, я вже занадто доросла для таких речей, – з сумом зауважила Мег, яка обожнювала грати в «перевдягання».

– Та ну, невже ти відмовишся від можливості похизуватися у білій сукні з розпущеним волоссям і прикрасах із золотої фольги. Ти наша найкраща актриса, і якщо ти покинеш сцену, наш домашній театр цього не переживе, – сказала Джо. – До речі, потрібно влаштувати репетицію. Іди-но сюди, Емі, і зіграй нам сцену, де твоя героїня непритомніє, а то якось не переконливо це в тебе виходить.

– Нічого не можу вдіяти, я ж ніколи не бачила, як люди непритомніють, а якщо я буду падати, як ти мені кажеш, то наб'ю собі синців. Якщо у мене вийде м'яко впасти, я впаду, але якщо ні, то буду падати граціозно в крісло, і нехай твій Г'юго скаче навколо мене і погрожує, скільки завгодно, – відповіла Емі, яка не мала акторського таланту, але була затверджена на цю роль лише тому, що вона була маленькою і легкою, бо за сценарієм її героїню мали носити на руках.

– Роби так: пройди по кімнаті нерішуче, похитуючись, заламуй руки та відчайдушно вигукуй: – Родріго! Врятуй мене! Врятуй мене! – і Джо вийшла з кімнати з таким правдоподібним мелодраматичним стогоном, від якого сестри аж здригнулися.

Емі спробувала повторити – вона виставила скрючені руки вперед і рухалася незграбно, немов якась мумія, а її «відчайдушний крик» був більше схожий на пронизливий крик від уколу голкою. Джо безнадійно завилала, Мег голосно засміялася, і навіть Бет, спостерігаючи за цим видовищем, геть забула про хліб, який підсмажувала на вогнищі.

– Так, все, я здаюся! Коли прийде час, просто спробуй зробити все так, як треба, але якщо аудиторія буде сміятися, я тут ні до чого. Тепер твій вихід, Мег.

Далі все пішло, як по маслу – дон Педро кинув виклик світові, прочитавши емоційний монолог на дві сторінки без єдиної паузи; відьма Агар вимовила жахливе заклинання над своїм котлом з киплячими жабами; Родріго мужньо розірвав кайдани, а Г'юго, отруєний миш'яком, вмирав в агонії, вигукнувши перед смертю зловісне: «Ха-ха!»

– Це найкраще, що ми коли-небудь ставили, – сказала Мег, коли мертвий лиходій підвівся, потираючи забитий лікоть.

– І як тобі вдається писати і ставити такі чудові п'єси, Джо? Ти просто другий Шекспір! – вигукнула Бет, яка твердо вірила, що її сестри найобдарованіші люди на світі.

– Ой, Шекспір, скажеш таке, – скромно відповіла Джо. – Хоча «Прокляття відьми, або Романтична трагедія» вийшла дійсно непоганою, але я б хотіла спробувати поставити «Макбет», ось тільки у нас немає люка для феєричної появи Банко.[3 - Мається на увазі люк в стелі, через який привид вбитого Банко може знову

з'явитися на сцені в п'єсі Шекспіра (акт 3, сцена 6).] Завжди хотіла поставити видовищну сцену вбивства. «Що бачу я? Передо мною Кинджал! Руків'ям він лежить до мене», [4 - Джо цитує знаменитий «монолог про кинджал» Макбета (дія 2, сцена 1), в якій він готується вбити короля Дункана.] – протягнула Джо, закривши очі і хапаючись за повітря, як це зазвичай робили виконавці трагічних ролей в театрі.

– Ні, це не кинджал, це вилка для хліба, ось тільки чому замість хліба Бет смажить на вогнищі мамині капці? Бет, мабуть, була вражена твоєю грою! – вигукнула Мег, і репетиція закінчилася загальним вибухом сміху.

– Як добре, що вам весело, дівчатка мої, – сказав голос у дверях, тож і актори, і аудиторія зірвалися зі своїх місць, щоб привітати високу жінку з добрими очима. На ній був недорогий одяг, але виглядала вона воістину благородно та вишукано, і сестри були впевнені, що під потертим сірим плащем і немодним беретом ховається найкрасивіша та найелегантніша жінка на світі – їхня мати.

– Ну що, дорогенькі мої, як у вас пройшов день? У мене сьогодні було так багато роботи, потрібно було підготувати речі до відправки нашим солдатам, я навіть не встигла заскочити додому на обід. Хто-небудь заходив, Бет? Як ти себе почуваєш, Мег, як твоя застуда? Джо, ти виглядаєш якоюсь втомленою. Підійди-но до мене, дитинко.

Продовжуючи по-материнські розпитувати дочок про їх справи, місіс Марч зняла мокрі від снігу речі, одягла теплі капці і, вмопившись у м'яке крісло, посадила Емі до себе на коліна, готуючись насолодитися щасливим залишком напруженого дня. Дівчата метушилися навколо матері, кожна намагалася зробити щось, щоб неньці було максимально зручно. Мег підтягла до крісла чайний столик, Джо підкинула дрова у вогонь і почала розставляти стільці, перевертаючи і грюкаючи всім, що траплялося на її шляху. Бет тихенько бігала туди-сюди між вітальнею і кухнею, а Емі сиділа на колінах у матері та діловито керувала процесом.

Коли всі зібралися за столом, місіс Марч сказала з особливо щасливим обличчям:

– У мене дещо є для вас – на десерт, так би мовити. Її обличчя осяяла яскрава, мов промінь сонця, посмішка. Бет заплескала в долоні, забувши про грінки, які вона тримала, а Джо підкинула у повітря серветку, вигукуючи: «Лист! Лист! Тричі «Слава!» нашому татові!»

– Так, це чудовий довгий лист від тата. Він здоровий і вважає, що зима на фронті пройде краще, ніж ми очікували. Він передає всім вам теплі побажання на Різдво, – сказала місіс Марч, поплескуючи себе по кишені, ніби у неї там лежить скарб.

– Так, не ловимо гав, сестрички, швиденько їмо і гайда читати листа від тата! Досить відкопилювати мізинець і корчити зарозумілі пики, Емі, – сказала Джо, обпікшись гарячим чаєм і у поспіху впустивши хліб з маслом на килим, адже їй страшенно хотілося швидше прочитати лист від батька.

Бет трохи подзьобала вечерю, але від хвилювання їй шматок у горло не ліз, тому вона тихенько сіла у затіненому куточку кімнати в очікуванні інших членів сім'ї.

– Як на мене, те, що татко пішов на фронт служити капеланом – це дуже сміливий і благородний вчинок, адже він міг спокійно залишитися вдома, бо за віком його б не призвали, та й здоров'я в нього далеко не таке міцне, як у молодих солдатів, – тепло сказала Мег.

– Я б теж хотіла піти на війну, була б, наприклад, барабанщицею або маркітанткою, [5 - Маркітанти (від італ. Mercatante – торговець, продавець) – дрібні торговці істівними припасами, напоями та предметами військового побуту, які супроводжували війська в таборі, в походах, на маневрах і під час війни.] або медсестрою пішла б, щоб бути поруч з батьком і допомагати йому, – мрійливо сказала Джо.

– Думаю, що спати у наметі, їсти несмачну їжу та пити з бляшаного кухля, це вкрай незручно, – зітхнула Емі.

– Коли він повернеться додому, Мармі? – запитала Бет тремтячим голосом.

– Можливо, через кілька місяців, дорогенька, якщо тільки, не дай Боже, не захворіє. Тато буде сумлінно виконувати свій обов'язок так довго, як тільки зможе, і з нашого боку було б егоїстично просити його кинути все і повернутися додому раніше. А тепер давайте почитаємо листа.

Усі сіли ближче до вогнища: мати сиділа у великому кріслі, Бет вместилася біля її ніг, Мег та Емі сіли на підлокітниках по обидві сторони від Мармі, а Джо сперлася на спинку крісла, щоб ніхто раптом не помітив, якщо вона не втримається і

заплаче. У ті важкі воєнні часи всі листи з фронту читалися зі сльозами на очах, особливо листи батьків своїм дітям. Але в своєму листі батько майже не згадував про негаразди, небезпеку і несамовиту тугу за домівкою. Його лист був життєрадісним, обнадійливим і сповненим живих описів табірнього життя, військових маршів і фронтових новин. І лише наприкінці він вже був не в силах стримувати емоції та звернувся до доньок.

– Передай моїм милим дівчаткам, що я їх дуже люблю і сумую за ними, поцілуй їх міцно від мене. Скажи, що я думаю про них вдень і молюся за них по ночах, і що вони – моя втіха у цей нелегкий час. Рік розлуки з ними здається мені вічністю, але нагадай їм, що і ці важкі часи очікування можна провести з користю і зробити свій внесок до загального блага. Я впевнений, вони чудово пам'ятають мої настанови: піклуватися про тебе, моя любя, і всіляко підтримувати тебе, а також сумлінно виконувати свій обов'язок, хоробро боротися зі своїми внутрішніми ворогами і не піддаватися спокусам. Думаю, коли я повернуся додому до вас, мої рідні, я буду пишатися своїми маленькими жінками навіть більше, ніж раніше.

Читаючи ці рядки, всі дружно схлипнули, тож Джо не було соромно за свої рясні сльози. Навіть Емі, забувши про те, що її ідеальні кучерики можуть розкуйовдитись, пригорнулася до матері і крізь сльози промовила:

– Яка ж я егоїстка! Але я чесно-чесно постараюся стати гарною людиною, щоб татко пишався мною, коли повернеться додому.

– Ми всі постараємося! – вигукнула Мег. – Я дуже багато думаю про свою зовнішність і ненавиджу працювати, але відтепер я теж спробую виправитися. Сподіваюся, що у мене це вийде.

– А я докладу всіх зусиль, щоб стати, як татко любить мене називати, «маленькою жінкою» і не буду такою грубою та навіженою. Я буду виконувати свій обов'язок тут, замість того, щоб витратити час на безглузді фантазії про далекі пригоди, – сказала Джо, подумавши про те, що тримати себе в руках тут, вдома, здається їй завданням набагато складнішим, ніж битися з заколотниками на півдні.

Бет нічого не сказала, але витерла сльози синьою армійською шкарпеткою і почала в'язати щосили, вирішивши негайно виконати найближчий їй за духом

обов'язок, в той час як про себе вона урочисто пообіцяла виправдати всі надії батька до його повернення додому.

Місіс Марч порушила мовчання, сказавши своїм звичним веселим голосом:

– А пам'ятаєте, як ви грали в «Похід паломника»,[6 - «А пам'ятаєте, як ви грали в «Похід Паломника», коли були маленькими?»: В обговоренні, яке слідує за цим питанням місіс Марч, мова йде про твір «Похід паломника» (див. виноску 1). Згадується Місто Руїни – зле місце, де народився головний герой Християнин, яке є відправною точкою його подорожі до Небесного Міста (Раю); Аполліон – огидний демон, який нападає на Християнина в Долині приниження; Болото Зневіри – підступне болото, в якому опинився Християнин; сувій, який вказує шлях – інструкції для подорожі Християнина, яка вказують йому шлях спасіння.] коли були маленькими? Ви так раділи, коли я робила вам торбинки з решток тканини і вішала їх вам на спину як ношу. Ви надягали мої капелюхи, брали в руки палиці і сувої паперу, а потім вирушали у подорож через весь будинок, починаючи свій шлях з підвалу, який був Містом Руїни, а потім піднімалися все вище і вище по сходах на самісінький дах будинку, де на вас чекали ваші найулюбленіші речі, з яких складалося Небесне Місто.

– Так, я пам'ятаю, як весело це було, особливо мені подобалося проходити повз левів, боротися з Аполліоном і проходити через Долину, де мешкали злі духи! – сказала Джо.

– А мені подобався момент, коли ми скидали зі спин торбинки і вони котилися вниз по сходах, – сказала Мег.

– Моя улюблена частина була, коли ми нарешті виходили на дах, де стояли вазони з квітами та різні красиві речі, і ми всі стояли там і співали від радості, а сонце пестило наші обличчя, – сказала Бет, посміхаючись.

– Чесно кажучи, я вже мало що пам'ятаю з цієї гри, крім того, що я боялася темного підвалу і що в кінці гри мені завжди подобалося їсти солодощі та пити молоко на даху. Якби я не була вже занадто дорослою для подібних ігор, я, можливо, навіть зіграла б в паломників знову, – сказала Емі, яка почала всерйоз говорити про те, що вона вже доросла і їй час покинути дитячі забавки, щойно їй виповнилося дванадцять років.

– Неможливо бути занадто дорослим для цієї гри, моя люба, тому що так чи інакше, ми граємо в неї впродовж усього нашого життя. У кожного з нас є своя ноша, попереду на нас чекає довга життєва подорож, а прагнення до добра і щастя – це наш сувій, який вказує вірний шлях, допомагає долати труднощі та виправляти помилки, щоб в результаті знайти місце, яке буде для нас справжнім раєм. А тепер, мої маленькі паломники, як ви дивитеся на те, щоб почати свою подорож знову, але вже не в грі, а насправді, у реальному житті, та перевірити, як далеко ви зможете просунутися, перш ніж ваш батько повернеться додому.

– Що, правда, мамо? Так, де там наші торбинки? – запитала Емі, яка в силу свого віку іноді сприймала речі занадто буквально.

– Кожна з вас щойно зізналася, в чому полягає її ноша, її торбинки, так би мовити. Окрім Бет. Невже тебе, доню, нічого не обтяжує? – запитала мати.

– Чому ж? Обтяжує. Посуд і ганчірки. Я заздрю дівчатам, які мають можливість грати на красивих роялях. А ще я боюся людей і не довіряю їм.

Ноша Бет здалася всім дуже кумедною, але ніхто не засміявся, бо всі знали, що це сильно образило б її почуття.

– А давайте дійсно спробуємо пограти в паломників, – задумливо сказала Мег. – Це всього лише інша назва для нашого наміру стати кращими. А ця гра може нам допомогти, адже бути гарною людиною – це дійсно важка праця, і дуже часто ми забуваємо про свої обіцянки і сходимо з правильного шляху.

– Сьогодні ми були в Болоті Зневіри, а потім прийшла Мама і витягла нас, як Допомога в книзі. Нам потрібен сувій із вказівками, як у Християнина. Тільки де нам його роздобути? – запитала Джо, захоплена ідеєю, яка надала трохи романтики і духу пригод, здавалося б, нудному завданню з виконання свого обов'язку.

– Зазирніть під подушки в різдвяний ранок, і ви знайдете свій сувій-путівник, – відповіла місіс Марч.

Дівчатка обговорювали чесноти та випробування, які на них чекатимуть у майбутньому, поки стара служниця Ганна прибирала посуд зі столу. Потім сестри дістали чотири маленькі кошики з приладдям для рукоділля, і в руках у них

зблищали голки – їм треба було пошити простирадло для тітоньки Марч. Всі четверо вважали шиття вельми нудним заняттям, але сьогодні ніхто не бурчав і не жалівся. Джо запропонувала позначити чотири довгих шви назвами чотирьох континентів – Європа, Азія, Африка та Америка. Таким чином, кожній із сестер дістався свій континент. Це зробило процес шиття більш цікавим, і в міру того, як кожна прокладала голкою шлях через свою частину світу, вони обговорювали різні країни своїх територій.

До дев'ятої вечора з шиттям було покінчено, і настав час для традиційного співу перед сном. На фортепіано вміла грати лише Бет, вона м'яко торкалася старих пожовклих клавіш і акомпанувала імпровізованому хору сімейства Марч. Пісні вони співали простенькі та невибагливі. Голос у Мег був дзвінкий і чистий, немов звуки флейти, тож вони з матір'ю задавали іншим ритм і тональність. Емі щебетала, немов цвіркун, а Джо взагалі співала щось своє, завжди вступаючи не в тому місці, та й спів її більше був схожий на якесь переривчасте квакання. Але так чи інакше, це був свого роду ритуал ще з тих пір, як дівчатка навчилися говорити. Вони прокидалися під мелодійний спів своєї матері, яка ходила по будинку, наспівуючи, як жайворонок, і засинали теж під її голос. І в цьому випадку ніхто з сестер не вважав, що можна коли-небудь стати занадто дорослою для материнської колискової.

– Зірко, зірко, мерехти ...

2

Різдво

Того різдвяного сірого ранку Джо прокинулася першою. На каміні не було панчо для подарунків, і на мить вона відчула таке ж розчарування, як колись давно у дитинстві, коли її маленька панчоха впала з каміна, тому що була битком набита солодощами, а Джо подумала, що їй просто нічого не подарували. Потім вона згадала, що мати радила зазирнути різдвяного ранку під подушку, і, ковзнувши туди рукою, вона знайшла маленьку книжечку в малиновій палітурці. Ця книга була їй дуже добре знайома, це була прекрасна історія про найбільш праведне та гідне життя, яке лише можна собі уявити.[7 - Ймовірно, книга, про яку йде мова – це Євангеліє.] Джо відчула, що такому путівнику зрадів би будь-який паломник,

вирушаючи у довгу подорож. Вона розбудила Мег зі словами «Щасливого Різдва!» і порадила заглянути під подушку. Там лежала така сама книга, тільки у зеленій палітурці. Незабаром прокинулися Бет і Емі, і виявили свої екземпляри – у сірій і синій палітурках. На форзаці кожної книги були охайним почерком написані теплі побажання від матері, що робило подарунок ще більш цінним. І ось сестри сиділи всі разом, розглядаючи свої подарунки, а небо на сході тим часом палало багрянцем, знаменуючи початок нового дня.

Маргарет було властиве марнославство, але в цілому вона була дуже доброю і побожною. Сестри дуже любили та поважали її, і навіть бунтарка Джо слухалася її, тому що навіть повчаючи, Мег робила це дуже м'яко і тактовно.

– Дівчата, – серйозно сказала Мег, переводячи погляд по черзі на кожну з сестер, – мама хоче, щоб ми не просто читали цю книгу, а розмірковували над тим, що там написано. З тих пір, як батько пішов на війну, ми почали нехтувати багатьма обов'язками. Ви робіть, як хочете, а я буду тримати свою книгу тут на тумбочці біля ліжка і читати хоча б кілька сторінок щоранку, тому що я знаю, що це дасть мені їжу для роздумів на день прийдешній і надихне на добрі справи.

Мег демонстративно відкрила свою книгу і почала читати. Джо обняла її і, притулившись щокою до щоки сестри, теж почала читати. При цьому обличчя її відображало цілковитий спокій і мир, що було досить не характерно для її зазвичай жвавої міміки.

– Яка ж Мег молодець! Ходімо, Емі, і ми почитаємо. Я допоможу тобі з важкими словами, а якщо нам щось буде незрозуміло, то звернемося за допомогою до Мег і Джо, – прошепотіла Бет, натхненна прикладом старших сестер і таким душевним подарунком від матері.

– Я рада, що синя палітурка дісталася саме мені, – задоволено сказала Емі.

Наступні півгодини в кімнатах дівчат панувала тиша, яку порушував лише шурхіт сторінок. Перші сонячні промені проникли до кімнати і, немов несучи з собою різдвяне благословення, торкнулися схилених над книгами голів і зосереджених облич.

– А де мама? – запитала Мег, коли вони з Джо відірвалися від читання і вирішили подякувати їй за подарунки.

– Одному Богу відомо. Якийсь волоцюга прийшов жебракувати, і ваша матінка відразу ж побігла йому допомагати. Ніколи ще не бачила жінки, яка з такою жагою роздає направо і наліво продукти, одяг та інші припаси, – відповіла Ганна, яка жила з Марчами ще з народження Мег і була вже скоріше другом сім'ї, аніж просто прислугою.

– Думаю, вона скоро повернеться, тож давайте приготуємо святковий сніданок і подарунки, – сказала Мег, оглядаючи пакунки, які були завчасно заховані під диваном в очікуванні свого часу. – Так, а де парфуми від Емі? – спантеличено запитала Мег, не знайшовши флакона.

– Емі їх потягла кудись, наче щоб пов'язати стрічку або щось на кшталт цього, – відповіла Джо, витанцьовуючи по кімнаті у капцях, куплених для матері, щоб трохи розносити їх.

– А як вам мої носові хусточки? Гарні, чи не так? Ганна випрала і випрасувала їх, а я зробила вишивку, щоб хусточки були іменними, – сказала Бет, з гордістю дивлячись на дещо нерівні літери, з якими вона довгенько помучилась.

– Ой, дитя! Що ж ти вишила на них «Мама» замість «М. Марч»? От сміхота! – сказала Джо, взявши одну з хусток.

– А що в цьому такого? Я навпаки подумала, що так буде краще, бо ініціали Мег також М. Марч, а я не хочу, щоб трапилася плутанина і ці хусточки використовував хтось інший, крім Мармі, – стурбовано сказала Бет.

– Все добре, люба, це дуже гарна та розумна ідея, адже тепер точно ніхто не помилиться. Я впевнена, їй дуже сподобається твій подарунок, – сказала Мег, докірливо зиркнувши на Джо і підбадьорливо посміхнувшись Бет.

– Ой, мама йде. Ховайте подарунки, швидше! – вигукнула Джо, коли грюкнули вхідні двері та у передпокої почулися кроки.

Але замість матері до кімнати увійшла Емі. Вигляд у неї був досить збентежений, коли вона побачила своїх сестер, які здивовано дивились на неї.

– Де ти була і що ти там ховаеш за спиною? – запитала Мег, побачивши на Емі верхній одяг. Зазвичай Емі довше за всіх ніжилася у ліжку і ніколи не виходила на вулицю так рано.

– Тільки нехай Джо не сміється з мене! Я не хотіла, щоб ви дізналися завчасно. Я просто хотіла поміняти маленький флакончик парфумів на великий. Я віддала за нього всі свої гроші. Я намагаюся не бути такою егоїсткою, як раніше.

Емі боязко витягла з-за спини новий красивий флакон, який вона купила замість старого дешевого. Вона виглядала такою серйозною, що навіть неозброєним оком було видно, що її зусилля перебороти у собі егоїзм йшли від чистого серця. Мег відразу міцно обняла її, Джо назвала розумницею, а Бет підбігла до вікна і зірвала свою найкращу троянду, щоб прикрасити чудовий флакон.

– Розумієте, мені стало соромно за свій подарунок після того, як ми почитали і поговорили сьогодні вранці про те, що потрібно бути гарною людиною, тому я побігла до крамниці і поміняла свій подарунок на більш дорогий. І я шалено цьому рада, бо тепер мій подарунок найкрасивіший.

Вхідні двері знову грюкнули, і подарунок Емі теж хвацько відправився до схованки під диваном, а сестри з незворушним виглядом вмостилися за столом нібито в очікуванні сніданку.

– Щасливого Різдва, Мармі! Дякуємо за книги! Ми вже навіть трохи почитали сьогодні і плануємо робити це кожного дня, – хором вигукнули дівчата.

– З Різдром, донечки! Я рада, що ви одразу взялися читати, і сподіваюся, що ви продовжите у тому ж дусі. Але перш ніж ми сядемо за стіл, я хотіла б дещо з вами обговорити. Недалеко звідси живе нещасна жінка, яка нещодавно народила малюка. У неї є ще шестеро діток, і їм усім доводиться спати в одному ліжку, щоб хоч якось зігрітися, бо у них, бідолашних, навіть немає дров, щоб розпалити вогонь. А ще вони голодують. Це її старший син приходив до мене вранці та розповів, як вони бідують. Дівчатка мої, ви не проти, якщо ми віддамо їм наш сніданок у якості різдвяного подарунка?

Дівчата були дуже голодні, адже чекали на сніданок майже годину, і спочатку ніхто не наважувався щось сказати. Але потім Джо радісно вигукнула:

– Як добре, що ти встигла прийти до того, як ми сіли снідати!

– А можна мені віднести теплі речі малечі? – терпляче спитала Бет.

– А я візьму вершки та кексики, – додала Емі, героїчно відмовившись від своїх найулюбленіших смаколиків.

Мег, не гаючи часу, вже пересипала гречану кашу в велику миску і складала у кошик хліб.

– Я знала, що ви погодитеся, мої хороші, – сказала місіс Марч, задоволено посміхаючись. – Підемо допомагати всі разом, а коли повернемося, поснідаємо хлібом з молоком, а вже на вечір приготуємо що-небудь смачненьке.

Незабаром все було готово, і сімейство Марч вирушило в дорогу. Було ще досить рано та й пішли вони дворами, тож ніхто не бачив цю дивну делегацію волхвів.

Вони стояли на порозі вбогої та промерзлої кімнати з розбитими вікнами та згаслим вогнищем. З меблів там був лише невеликий стіл і ліжко з рваною ковдрою, на якому лежала хвора жінка з немовлям, а до неї з обох боків тулилися бліді, голодні діти, намагаючись хоч трохи зігрітися.

З якою ж радістю дивилися на гостей великі дитячі очі, а їх сині від холоду губи розплились у широкій щирій усмішці!

– Ach, mein Gott![8 - Ach, mein Gott! – (нім.) Боже мій!] Невже ангели спустилися до нас з небес! – сказала жінка тремтячим голосом і сльози радості покотилися по її щоках.

– Так, кумедні такі ангели у капюшонах і рукавицях, – сказала Джо і всіх розсмішила.

Вже через кілька хвилин кімнату було не впізнати, наче там дійсно попрацювали добрі духи. Ганна принесла дрова, розпалила камін і закрила розбите скло старими капелюхами та накидкою. Місіс Марч напоїла нещасну жінку гарячим чаєм і дала трохи каші, запевнивши, що не залишить її родину у біді. Потім вона переповила малюка і загорнула його у свою теплу хустку. Робила вона це так

ніжно та дбайливо, немов це була її власна дитина. Дівчата тим часом накрили на стіл, посадили дітей ближче до вогню і нагодували їх. Поснідавши, діти почали весело базікати, а дівчата Марч намагалися розібрати їх кумедне німецько-англійське щебетання.

– Das ist gut! Die Engelkinder![9 - Das ist gut! Die Engel-kinder! – (нім.) Яка смакота! Дівчата-янголята!] – прицмокуючи, раз у раз повторювала малеча, наминаючи гречану кашу з хлібом і насолоджуючись теплом вогнища, яке весело потріскувало у каміні.

Сестер ще ніколи ніхто не називав дівчатами-янголятами, і це було їм дуже приємно. Особливо раділа Джо, якій від народження діставалися не інакше як всякі хлопчачі комічні прізвиська на кшталт «Санчо».[10 - Санчо Панса, зброєносець Дон Кіхота – комічний персонаж у сатиричному романі іспанського письменника Мігеля де Сервантеса «Дон Кіхот» (том I – 1605 р., том II – 1615 р.).] Це був воістину прекрасний сніданок, хоча дівчатам не дісталось і крихти. І нехай животи їх бурчали від голоду всю дорогу, поки вони йшли додому, у всьому місті було не знайти більш радісних і задоволених дітей, ніж ці четверо маленьких дівчаток, які віддали свій сніданок і задовольнилися того різдвяного ранку лише хлібом і молоком.

– Мабуть, у цьому і полягає суть виразу «Любити свого ближнього як самого себе». Що ж, робити добро іншим людям дійсно приємно, – сказала Мег, розкладаючи з сестрами подарунки у вітальні, поки їхня мати збирала нагорі одяг для бідолашного сімейства Гуммель, яке вони відвідували вранці.

Це були невеликі скромні пакуночки, але кожен з них був наповнений чистою дитячою любов'ю, а висока ваза з червоними трояндами, пишними білими хризантемами і виноградними лозами надавала елегантності та урочистості святковому столу.

– Йде, йде! Давай, Бет, починай грати! А ти, Емі, відчини перед мамою двері! Тричі «Слава!» нашій Мармі! – вигукнула Джо, високо підстрибуючи.

Бет зіграла свій найвеселіший марш, Емі з реверансом відчинила двері, а Мег, взявши мати під руку, провела її до почесного місця на чолі столу. Місіс Марч була одночасно здивована та зворушена. В її очах стояли сльози, але це були сльози радості, і вона з посмішкою розглядала подарунки і читала вітальні

листівки від доньок. Вона відразу одягла нові капці, поклала носовичок до кишені, окропивши його парфумами від Емі, троянду вона причепила шпилькою до грудей, а гарні рукавички були проголошені «надзвичайно слухним подарунком».

Потім були сміх, поцілунки та обійми – саме в цьому і полягає краса домашніх свят, вони такі щирі та душевні, що ти потім ще довго згадуєш їх з теплом у серці. Але веселощі веселощами, а справи самі себе не зроблять.

За благодійними заходами та урочистими церемоніями пролетіло мало не півдня, тож дівчата без зволікання зайнялися приготуваннями до вечірньої святкової вистави. Будучи ще занадто юними, щоб часто відвідувати театри, і недостатньо багатими, щоб дозволити собі професійний помпезний реквізит для своїх домашніх спектаклів, дівчата використовували уяву та кмітливість – не дарма ж в народі кажуть «що голіший, то мудріший» – і робили весь необхідний інвентар з підручних засобів. Деякий реквізит був воістину гідним захоплення: гітари з пап'є-маше, старовинні лампи з непридатного старого посуду, розкішні сукні та мантії зі старих простирадл, коштовності з відполірованих консервних банок, які також відмінно підходили для виготовлення лицарських обладунків. Меблі раз у раз переверталися догори дригом, а кімната служила сценою.

Хлопці до театральної трупи не приймалися, тому Джо діставалися всі чоловічі ролі. Вона із задоволенням виряджалася у чоловічі коричневі шкіряні чоботи, які дісталися їй від подруги, яка знала жінку, яка знала одного актора у театрі. Ці чоботи, стара фехтувальна рапіра та дірявий камзол, який колись служив художнику зразком для написання якоїсь картини з батальним сюжетом, були головними скарбами Джо і були задіяні у всіх виставах. Через нечисленність їх трупи, часто двом передовим акторам, Мег і Джо, доводилося грати відразу кілька ролей, за що вони, безумовно, заслуговують на похвалу, адже вони не лише вчили напам'ять репліки трьох, а бувало і чотирьох персонажів, але і по кілька разів за спектакль міняли костюми і переставляли декорації. Але їм це було в радість, адже це не лише чудово тренувало їх пам'ять, але і було прекрасною творчою розвагою, завдяки якій сестри проводили багато часу разом.

Настав різдвяний вечір, глядачі приходили та займали місця у партері, роль якого грало ліжко. І ось з десятків дівочих очей у передчутті дивовижного видовища дивився на синьо-жовту завісу, за якою лунало шарудіння, перешіптування та періодичний сміх Емі, яка від хвилювання не могла

стриматися. Незабаром пролунав третій дзвіночок, фіранки роз'їхалися в сторони, і розпочалася «Романтична трагедія».

– Похмурим лісом служили кілька кущів у горщиках та щільна зелена тканина, розстелена на підлозі, а в глибині сцени розташувалася відьмина печера. Її спорудили з сушилки для білизни, яка служила верхньою частиною, а з боків поставили два комоди. Всередині печери стояв невеличкий пальник, на якому кипів чайник, він же відьомський котел, а поруч, згорбившись, сиділа і сама відьма. В кімнаті було темно, і вогник пальника чудово створював зловісну атмосферу, особливо коли з чайника виходив справжній пар – глядачі захоплено аплодували таким правдоподібним декораціям. Дочекавшись поки стихнуть перші оплески, на сцену вийшов лиходій Г'юго, чие обличчя покривала густа чорна борода, а на очі був насунутий капелюх. Одягнений він був у щільну накидку, коричневі чоботи, а на стегні з кожним кроком побрязкував меч. Він метушився по сцені, а потім раптом схопився за голову і проголосив надривну промову, оспівуючи свою ненависть до Родріго, любов до Зари, а також непохитну рішучість вбити одного і завоювати другої. Грубий тон голосу Г'юго періодично зривався на крик, коли почуття заволодівали ним – публіка була в захваті та аплодувала, коли герой робив паузу, щоб ковтнути повітря перед черговою тирадою. Вклонившись з виглядом людини, яка звикла до публічних похвал, він прокрався до печери і грізно наказав відьмі Агар:

– До мене, служниці темряви! Бажаю тебе бачити!

На сцені з'явилася Мег, на обличчя її спадали сірі пасма з кінського волоса. Одягнена вона була у червоно-чорний балахон, усіяний кабалістичними символами, а в руках вона тримала посох. Г'юго зажадав отримати приворотне зілля, щоб Зара полюбила його, а також зілля, щоб вбити Родріго. Прекрасним драматичним співом Агар пообіцяла дістати йому і те, і інше, і почала викликати духа любовних чар:

Почуй мене, кохання дух,

Володар ти любовних мук!

Спокуси зілля приготуй,

Троянд з росою не шкодуй.

Щоб сумніву у зіллі не було

Додай кохання ти свого!

Чекати буду я всю ніч,

Прийди до мене ти скоріш!

Заграла ніжна мелодія, і з печери вийшла маленька фігура з золотавим волоссям, вбрана у білий балахон з блискучими крилами за спиною і вінком із троянд на голові. Змахнувши чарівною паличкою, дух любовних чарів заспівав тоненьким голосочком:

Прибув на позов твій я уві сні,

Летів всю ніч при місяці в п'їтьмі.

Ось зілля зла, що ти хотів,

Це напій темряви для ворогів.

Ти застосуй його скоріш,

Щоб сила зла була гостріш!

Дух кинув маленьку позолочену пляшечку до ніг відьми і зник за кулісами. Агар знову заспівала, але цього разу вона викликала злого духа. На сцені з гуркотом з'явилося чортеня у страшному чорному лахмітті і, прохрипівши свою відповідь, кинуло до ніг Г'юго чорну пляшечку, після чого теж пішло зі зловісним сміхом. Г'юго подякував відьмі, і, поклавши зілля собі у чоботи, покинув сцену. Агар, у свою чергу, розповіла глядачам, що лиходій Г'юго вбив кількох дорогих їй людей, тому вона наслала на нього прокляття і має намір перешкодити його підступним планам, щоб помститися за минулі образи. Таким був кінець першої дії. Глядачі відпочивали, їли цукерки та ділилися враженнями від вистави.

Перш ніж завісу знову підняли, з-за лаштунків раз у раз лунали стуки молотка, але коли перед глядачами постав цей шедевр декораторського та теслярського мистецтва, всі миттю забули про затримку. Це було воістину приголомшливе видовище! До самої стелі височіла вежа з вікном, у якому горіло світло, а через білу фіранку визирала Зара у красивій синьо-срібній сукні та чекала на свого коханого Родріго. А ось з'явився і сам Родріго – на плечах червона накидка, на голові берет з пір'їною, з-під якого стирчать каштанові локони, в руках гітара, а на ногах, звичайно, коричневі чоботи. Ставши на коліна біля підніжжя вежі, він

заспівав хвилюючу серенаду. У відповідь Зара теж проспівала щось романтичне, і після нетривалого музичного діалогу погодилася піти за ним хоч на край світу. Тут і настав момент вистави, який викликав найбільший ажіотаж серед аудиторії. Родріго дістав мотузяну драбину, закинув один кінець у вікно і сказав Зарі спускатися до нього. Вона боязко перекилилася через підвіконня, поклала руку на плече Родріго і збиралася вже граціозно зістрибнути вниз, але – жаль та й жаль! – вочевидь, забула, що сукня її була зі шлейфом, який якраз по-зрадницьки зачепився за стулку вікна, вежа захиталася, нахилилась вперед... і з гуркотом завалилася, поховавши під руїнами нещасних закоханих!

Зал ахнув з полегшенням, коли коричневі чоботи з'явилися з-під руїн, а слідом за ними з'явилася золотава макітра, вигукуючи: «Я ж тобі казала! От казала ж, що все так і буде!». З дивовижною незворушністю на сцені з'явився дон Педро, суворий батько Зари, витягнув з-під уламків свою дочку і потягнув її геть. Намагаючись не ворухити губами, він тихо сказав:

– Навіть не думай реготати! Роби вигляд, що так і було задумано.

Чимчикуючи до куліс, Дон Педро гнівно наказав руйнівникові Родріго забиратися геть із королівства. І хоча сам Родріго був все ще ошелешений падінням вежі, він не розгубився і кинув виклик старому, сказавши, що не зрушить з місця. Цей безстрашний приклад надихнув і Зару, яка відмовилася коритися волі батька, за що разом із своїм коханим була кинута в найглибші підземелля замку. Тут же з'явився прудкий маленький слуга з кайданами і повів бранців геть – вид у нього при цьому був дуже наляканий і, судячи з усього, він геть забув свою репліку.

У третій дії глядачам були показані події, які розгорталися у замку. Знову з'явилася Агар, яка прийшла звільнити закоханих і вбити Г'юго. Ось вона чує його кроки, ховається і бачить, як він наливає зілля у дві чаші з вином і наказує боязкому слугі: «Віднеси ці чаші полоненим і скажи, що я скоро спущуся до них». Слуга відводить Г'юго у сторону, щоб щось сказати, а в цей час Агар підмінює ці чаші на дві інші, просто з вином. Фердинандо, слуга, забирає келихи, а Агар ставить на стіл чашу з отрутою, призначену для Родріго. Г'юго, відчуваючи спрагу, випиває її і в агонії починає корчитися і скакати по сцені. Після довгих конвульсій він падає долілиць і вмирає, в той час як Агар повідомляє йому про свій підступний вчинок у прекрасній мелодійній пісні.

Це була воістину захоплююча сцена, хоча деяким глядачам могло здатися, що пасма довгого волосся, які несподівано вибилися з-під капелюха Г'юго, трохи

змастили ефектну смерть головного лиходія. Однак неймовірно душевний спів Агар настільки вразив публіку, що всі вмиль забули про казус із зачіскою.

У четвертій дії перед нами розгортається жахлива сцена, в якій Родріго, отримавши звістку про те, що Зара більше не любить його, впадає у глибокий відчай і готовий накласти на себе руки, встромивши собі кинджал у серце. Але в цей самий момент під його вікном хтось починає співати прекрасну пісню про те, що кохана вірна йому, але їй загрожує смертельна небезпека, однак Родріго все ще може врятувати її. Невідомий підкидає йому ключ від в'язниці, і в пориві радості наш герой зриває з себе кайдани і стрімголов біжить рятувати кохану.

П'ята дія починається зі сварки між Зарою та Доном Педро. Він хоче, щоб дочка пішла у монастир, але вона і чути про це не хоче. Після емоційної суперечки, Зара вже збирається втратити свідомість, коли раптом з'являється Родріго і просить її руки. Дон Педро не дає свого благословення закоханим, тому що Родріго бідний. Між чоловіками зав'язується гаряча перепалка, і ось Родріго вже готовий нести на руках змучену Зару, коли входить боязкий слуга з листом і мішком від Агар, яка таємничим чином зникла з замку. Слуга повідомляє, що відьма заповідає неймовірні багатства молодят і пророкує страшну загибель дону Педро, якщо той встане на шляху щастя молодих. Відкривається мішок, і з нього висипається ціла купа блискучих бляшаних монет, які виблискують у світлі ламп. Такий «вагомий аргумент» пом'якшує суворого батька і він погоджується видати свою дочку за Родріго. Всі співають у радісному пориві, і завіса опускається, коли закохані, стоячи на колінах, отримують благословення дона Педро.

Зала вибухає шаленими оплесками, які несподівано перериває черговий конфуз – ліжко-партер не витримує і ламається, а глядачі падають на підлогу. Родріго і дон Педро, не зволікаючи, кидаються на допомогу – всі глядачі врятовані, хоча багато хто втратив дар мови від нестримного сміху. Ледве хвилювання стихло, до кімнати увійшла Ганна і оголосила, що місіс Марч чекає на юних леді до вечері.

Це запрошення було несподіванкою навіть для акторів, і коли вони побачили накритий у вітальні стіл, вони здивовано переглянулися. Це було так схоже на Мармі, приготувати для них невелике частування після спектаклю, але такого бенкету вони не пам'ятали з тих пір, як їх сім'я збідніла. Тут було і морозиво – насправді навіть два його види, полуничне і племб'єр – і торт, і фрукти, і французькі цукерки, а в центрі столу в чотирьох вазах стояли прекрасні букети!

У сестер перехопило подих, вони спантеличено переводили погляд зі столу на матір і назад, а місіс Марч стояла і широко посміхалася.

– Це що, феї влаштували? – спитала Емі.

– Це Санта-Клаус, – сказала Бет.

– Це наша матінка постаралася. І Мег ніжно посміхнулася, що було видно, навіть незважаючи на наліплена сиву бороду і густі кущисті брови.

– А може, тітоньці Марч так сподобалося простирадло, яке ми для неї пошили, що вона в знак подяки вирішила влаштувати нам таку шикарну святкову вечерю? – вигукнула Джо.

– Ні, дівчатка. Насправді, всі ці ласощі передав містер Лоренс, – відповіла місіс Марч.

– Дідусь хлопчиська Лоренса? З чого це раптом? Ми його навіть не знаємо! – вигукнула Мег.

– Ганна розповіла одному з його слуг про те, що сталося сьогодні вранці. Мабуть, цього старого джентльмена вразив ваш благородний вчинок. Він знав мого батька багато років і сьогодні вдень надіслав мені листа, в якому висловив надію, що я дозволю йому виказати свої дружні почуття до моїх дітей, тобто до вас, передавши трохи солодощів на честь свята. Ну як тут відмовити? Тож насолоджуйтесь святковою вечерю, щоб компенсувати скромний сніданок з хліба та молока.

– Мабуть, то онук підкинув йому цю чудову ідею, я майже впевнена, що так і є! Мені здається, він гарний хлопчина, шкода що ми з ним не знайомі. Він ніби й не проти з нами познайомитися, просто соромиться, а Мег така манірна зануда, що не дозволила мені заговорити з ним, коли ми проходили повз нього на вулиці, – сказала Джо, але її слова загубилися у дзвоні тарілок, адже гості вже розбирали солодощі та охали від захоплення.

– Ви говорите про людей, які живуть у великому будинку по сусідству, чи не так? – запитала одна з гостей. – Моя мати знає старого Лоренса, але каже, що він

занадто зарозумілий і уникає спілкування зі своїми сусідами. Він тримає свого онука під замком, виходити йому можна лише для відвідування уроків з верхової їзди, і то, у супроводі вчителя. Бідний хлопчик цілими днями сидить у чотирьох стінах і чахне над підручниками. Ми навіть запрошували його в гості, але він так жодного разу і не прийшов. Мама каже, що в цілому він дуже милий, але ніколи не розмовляє з нами, я маю на увазі з дівчатами.

– Одного разу наша кішка втекла, і він приніс її нам. Ми навіть поговорили з ним трохи через огорожу, ну, там про крикет і таке інше, а потім він побачив, що наближається Мег і втік з переляку. Але я все-таки хотіла б з ним потоваришувати, впевнена, що вдома він помирає від нудьги і буде радий поспілкуватися з кимось, – рішуче сказала Джо.

– Що ж, він милий і вихований хлопчик, такий собі юний джентльмен. Я зовсім не заперечую, щоб ви при нагоді з ним познайомилися. До речі, квіти для вас приніс саме він, і мені, напевно, все ж слід було запросити його залишитися на вечерю, особливо з огляду на те, як він прислухався до вашого реготу нагорі. Він виглядав таким задумливим і навіть трохи сумним, коли йшов. Впевнена, що йому дуже не вистачає спілкування з однолітками».

– Ах, шкода, що він не побачив нашу виставу! – засміялася Джо, дивлячись на свої чоботи. – Обов'язково запросимо його на наш наступний спектакль. Можливо, ми навіть залучимо його до підготовки. Хіба це не було б чудово?

– Мені ще ніколи не дарували такий прекрасний букет! Як же красиво! – милувалася своїм букетом Мег.

– Квіти дійсно прекрасні! Але все одно для мене немає нічого прекраснішого за троянди, які вирощує Бет, – сказала місіс Марч, дбайливо глянувши на вже трохи понурий бутон у себе на грудях.

Бет притулилася до неї і тихо прошепотіла:

– Шкода, що ми не можемо відправити квіти татові, впевнена, це його порадувало б, адже, боюся, що у нього там Різдво проходить не так весело, як у нас.

Хлопчисько Лоренс

– Джо! Джо! Де ти? – вигукнула Мег, стоячи біля сходів, які вели на горище.

– Та тут я! – відповів згори захриплий від тривалого мовчання голос.

Мег піднялася на горище і знайшла там свою сестру, яка, закутавшись у кокон із пледу сиділа на старій канапі біля вікна. Вона захоплено гризла яблуко і лила сльози над «Спадкоємцем Редкліффа».[11 - «Спадкоємець Редкліффа» (1853 р.) – популярний роман англійської письменниці Шарлотти М. Янг. На виховання в сім'ю віддають під опіку осиротілого хлопчика з родини далеких родичів. Але у сироти є одна важлива перевага – коли він досягне повноліття, йому дістанеться казковий спадок у вигляді величезного маєтку. Це історія про інтриги, самопожертву і боротьбу за щасливе майбутнє.] Горище було улюбленим притулком Джо. Тут вона любила усамітнюватися, прихопивши з собою з півдесятка яблук та цікаву книгу, щоб у тиші зануритися у пригоди персонажів. Горище Марчів уже давно облюбував щур, який за ці роки настільки звик до компанії Джо, що не звертав на неї жодної уваги. Джо навіть дала йому прізвисько – містер Скребл. Коли з'явилася Мег, щур блискавично зник у себе в норі, а Джо змахнула сльози, сіла рівно і в очах її стояло німе питання, чому її потривожили в такий кульмінаційний момент.

– Вгадай, що у мене є! Ось, ти тільки подивися! Місіс Гардінер запрошує нас завтра до себе на святковий прийом! – вигукнула Мег, розмахуючи папірцем і читаючи текст на ньому з непідробним захватом.

– Місіс Гардінер буде щаслива бачити міс Марч і міс Джозефіну[12 - Офіційне звернення у дев'ятнадцятому столітті: старшу дочку називали на прізвище, а молодших – по імені.] на своєму маленькому новорічному балу. Мармі дозволила нам піти. Потрібно ретельно продумати та підготувати свої наряди.

– А що тут думати? Ти ж знаєш, що ми одягнемо наші звичайні поплінові сукні, тому що у нас більше нічого немає, – відповіла Джо з набитим яблуком ротом.

– Ах, якби у мене була шовкова сукня! – зітхнула Мег. – Мама каже, що купити, коли мені виповниться вісімнадцять, але чекати ще цілих два роки – це ціла вічність.

– Впевнена, що наші поплінові сукні анітрохи не гірші за шовк. У будь-якому разі, виглядають вони дуже непогано. Твоя взагалі як новенька, а ось у своїй я пропала дірку на спині, ще й на помітному місці. Навіть не знаю, що тепер з нею робити.

– Ну, спробуй у гостях сильно не метушитися і не повертатися до людей спиною, спереду ж із сукнею все гаразд. Я вплету в зачіску нову стрічку, а ще Мармі обіцяла позичити мені свою маленьку шпильку з перлиною. Мої бальні туфлі вже зачекалися виходу в люди, рукавички теж у повному порядку, хоча вони не такі гарні, як мені б хотілося.

– Я на свої впустила склянку з лимонадом, а на нові у нас немає грошей, тож обійдуся без рукавичок, – сказала Джо, яка ніколи особливо не переймалася своїм зовнішнім виглядом.

– Ти повинна бути у рукавичках, інакше я не піду, – рішуче вигукнула Мег. – Рукавички – це найважливіший елемент вечірнього вбрання, ти не можеш танцювати без них. Якщо ти будеш без рукавичок, я просто згорю від сорому.

– Тоді я не буду танцювати. Та й не люблю я особливо ці твої бальні танці. Не бачу нічого цікавого у вальсі. Я більше люблю танці, де треба крутитися і стрибати.

– Так, просити у мами купити тобі нові рукавички ми точно не будемо, адже вони такі дорогі. Джо, ну хіба можна так недбало ставитися до речей? Мама ж говорила, що якщо зіпсуєш рукавички, нових вона не купить до наступного сезону. Може, їх все ж можна якось відіпрати? – з надією запитала Мег.

– Ні, боюся відіпрати їх не вийде. Але я можу просто тримати їх у руках, ніхто і не помітить, що вони забруднені. Або ось як ми можемо зробити: кожна з нас одягне по одній чистій рукавичці, а в руках триматиме брудну. Як тобі ідея? Геніально, чи не так?

– Твої руки більші за мої, і ти жахливо розтягнеш мою рукавичку, – сказала Мег, яка буквально пилінки здувала зі своїх рукавичок.

– Тоді піду без них. Мені все одно, що скажуть люди! – крикнула Джо і почала демонстративно читати свою книгу.

– Добре, добре, вмовила! Тільки не забрудни і мої рукавички. І намагайся поводитися пристойно – не ховай руки за спину, не витріщайся та не кажи «Очманіти!», якщо щось тебе здивує. Добре?

– Не турбуйся, буду поводитися, наче ті манірні ляльки і намагатимусь не ставити тебе у незручне становище. А тепер іди і дай відповідь на запрошення, а я дочитаю цей чудовий твір.

Мег пішла «з вдячністю приймати запрошення». Потім, не гаючи ані хвилини, вона прискіпливо оглянула свою сукню і, весело наспівуючи, почала нашивати на неї мереживну шлярку. Джо теж часу не марнувала – вона дочитала книгу, з'їла решту яблук і погралася з містером Скребблом.

Напередодні Нового року вітальня в будинку Марчів пустувала, бо поки дві молодші сестри перевертали гардероб догори дригом, дві старші наводили марафет перед балом. І нехай їх сукні були дуже простими і скромними, але сестри носилися по кімнаті, як очманілі. У кімнаті панувала метушня, сміх і ... характерний запах спаленого волосся. Мег вирішила, що їй терміново потрібні локони, і Джо завзято взялася орудувати гарячими щипцями і паперовими папільйотках.

– А вони і повинні так диміти? – запитала Бет, сидячи на ліжку і спостерігаючи за усім, що відбувається.

– У кімнаті вогко, тому йде пара, – відповіла Джо.

– Що за дивний запах! Немов на вогні смажать погано обскубану курку, – зауважила Емі, з самовдоволенням виглядом погладжуючи свої красиві кучері.

– Ось зараз я зніму папільйотки, і ви побачите хмару маленьких кучериків, – сказала Джо, відкладаючи щипці в бік.

Але хмару кучериків ніхто не побачив, тому що паперові папільйотки знімалися разом з рештками волосся, і переляканий горе-перукар поклав перед своєю жертвою ряд обгорілих пучків волосся.

– О, ні! Що ж ти наробила? Все пропало! Я не можу піти на бал у такому вигляді! Мое волосся, мое бідолашне волосся! – заволала Мег, з відчаєм дивлячись на обпалений завиток на лобі.

– Ох, даремно ти мене попросила, сестричко, у мене ж руки-крюки, вічно я все ламаю. Вибач, мені так шкода! Мабуть, щипці були занадто гарячими. Що ж я наробила! – простогнала Джо зі сльозами на очах.

– Все ще можна виправити, потрібно зовсім трохи підкрутити волосся і зав'язати стрічку так, щоб кінчики падали на лоба – таку зачіску зараз носять усі модниці. Я сама бачила, – намагалася втішити сестру Емі.

– Я сама в усьому винна, намудрила і отримала по заслугах. Треба було просто бути собою, – роздратовано вигукнула Мег.

– Мені дуже подобається твоє прекрасне рівне волосся. Не хвилюйся, воно відросте, ти і оком не встигнеш моргнути, – сказала Бет і підійшла поцілувати сестру.

Переживши ще кілька промахів з вечірнім туалетом, які, на щастя, були не настільки масштабними, як історія з зачіскою, Мег нарешті була готова до виходу. Об'єднаними зусиллями всього сімейства зібрали і Джо: волосся зібрали у пучок і одягли сукню. Сестри виглядали дуже мило у своїх простих вбраннях – на Мег була сріблясто-сіра сукня з мереживною шляркою, яку прикрашала шпилька з перлиною, а волосся її було перехоплене блакитною оксамитовою стрічкою. На Джо було коричневе плаття із суворим комірцем-стійкою, а єдиною її прикрасою була біла хризантема. Кожна з дівчат одягла по одній хорошій рукавичці, а забруднену несла у руках. Вердикт сімейства був таким – «мило і невимушено». Бальні туфлі на високих підборах були жахливо вузькими і натирали Мег ноги, але вона мовчки терпіла, а Джо здавалося, що всі дев'ятнадцять шпильок у пучку впивалися їй прямісінько у голову, що було, м'яко кажучи, теж не дуже зручно. Але що вже тут поробиш – краса вимагає жертв!

– Хай щастить, дівчата! Гарно вам провести час, мої дорогенькі! – вигукнула місіс Марч, поки сестри спускалися сходами. – Не зловживайте ласощами і будьте готові йти додому об одинадцятій, я пришлю за вами Ганну.

Мег і Джо вже вийшли з двору, коли з вікна пролунав голос:

– Дівчатка, дівчатка! Носові хусточки не забули?

– Так, так, взяли, Мег свою навіть збризула парфумами, – вигукнула Джо. – Думаю, Мармі запитала б про хусточки, навіть якби ми всі стрімголов рятувалися від землетрусу, – усміхаючись, додала вона.

– Тому що мама у нас натура аристократична, і дуже, до речі, правильно вона говорить, тому що справжню леді завжди впізнають по ідеально чистому взутті, рукавичках і носовій хустинці, – відповіла Мег, яка і себе, звичайно, вважала натурою аристократичною.

Нарешті дівчата дісталися будинку Гардінерів.

– Отже, не повертайся спиною, щоб ніхто не побачив пляму на сукні, Джо. Глянь, у мене там пояс не перекрутився? А як щодо моєї зачіски, все дуже погано? – без упину торохтіла Мег, нервово оглядаючи себе у дзеркалі в дамській кімнаті.

– Про пляму на спині можу і забути, тож якщо побачиш, що я роблю щось не так, просто підморгни мені, добре? – сказала Джо, поправивши комір і поспішно повернувши на місце кілька неслухняних пасм волосся.

– Ні, підморгувати то вульгарно. Я підніму брови, якщо щось не так, і кивну, якщо все добре. А тепер розправ плечі, роби короткі кроки і навіть не думай тиснути руки, якщо тобі будуть когось представляти – леді так не роблять.

– Стільки правил, що голова йде обертом! Як тут нічого не забути? Ой, що там за весела музика лунає знизу?

Дівчата спустилися до вітальні, але почувались трохи ніяково, адже вони рідко виходили в люди, і навіть не дивлячись на те, що прийом був маленьким і неформальним, для них це була грандіозна подія. Місіс Гардінер, статна літня

дама, ласкаво привітала їх і залишила в компанії старшої зі своїх шести доньок. Мег знала Саллі Гардінер, тож вже дуже скоро розслабилась і поводитись невимушено, а ось Джо, якій було нудно слухати дівочі теревені та плітки, стояла, притулившись до стіни, і почувалася не у своїй тарілці. В іншій частині кімнати група хлопчаків весело говорила про катання на ковзанах. Їй дуже хотілося піти і приєднатися до них, оскільки катання на ковзанах було одним з її найулюбленіших занять. Вона прошепотіла про своє бажання Мег, але її брови так загрозливо піднялися, що Джо не наважилася навіть поворухнутися. Ніхто не заводив з нею бесіду, дівчата, які стояли поруч, поступово розійшлися, і Джо залишилася одна. Ходити по залі та веселитися вона не могла, адже хтось міг помітити дірку на її спині, тож їй залишалося лише стояти біля стіни і з тугою спостерігати за гостям. Настав час танців. Маргарет одразу запросили танцювати і вона запурхала по паркету з такою грацією і легкістю, що глянувши на її задоволену посмішку, ніхто в житті не здогадався б, як вона мучилась у тих тісних бальних туфлях. Джо помітила, що високий рудоволосий юнак прямує до неї, і, злякавшись, що він збирається запросити її на танок, пірнула за порт'єру, за якою, як виявилось, була ніша. Джо вирішила просидіти залишок вечора у цьому безпечному укритті. Звідси вона могла спокійно спостерігати за балом і не боятися осоромитися. Але, на жаль, першим цю схованку знайшов інший сором'язливий гість, тому, коли Джо відкрила за собою порт'єру, вона опинилася віч-на-віч з «хлопчиськом Лоренсом».

– Боже мій, вибачте, я не знала, що тут хтось є! – затинаючись, пробурмотіла Джо, готуючись зникнути так само швидко та несподівано, як і з'явилася.

Але хлопчик засміявся і, намагаючись не виказувати свого подиву, ввічливо сказав:

– Не звертайте на мене уваги, залишайтеся, якщо бажаєте.

– А я вас не потурбую?

– Анітрохи. Я сховався тут, тому що нікого тут не знаю і відчуваюся трохи чужим на цьому святі. Розумієте?

– Ви навіть не уявляєте, як добре я вас розумію. Я тут з тієї ж причини. Ми можемо посидіти тут разом, якщо ви, звичайно, не проти моєї компанії.

Хлопчик сів і став уважно розглядати свої туфлі, поки Джо щосили згадувала манірні слівця Емі, щоб здаватися зараз максимально ввічливою та невимушеною:

– Думаю, ми вже зустрічалися раніше з нагоди повернення Вами нашої кицьки, вельмишановний містере Лоренс. Ви живете у маєтку недалеко від нас.

– Так, я живу по сусідству з вами. Він підняв голову і щиро розсміявся – театральна манірність Джо здалася йому досить кумедною, коли він згадав, як вони весело базікали про крикет, коли він приніс тоді їхню кішку.

Джо трохи розслабилась, теж розсміялася і сказала:

– Дякую за прекрасний подарунок на Різдво, ми так добре провели час з сестрами.

– Це все мій дідусь.

– Але ідею підкинули йому ви, чи не так?

– Як себе почуває ваша чарівна кішка, міс Марч? – запитав хлопчик з серйозним виглядом, але блиск його темних очей видавав іронічність запитання і Джо зрозуміла, що він насилу стримує сміх.

– Чарівно, дякую, містере Лоренс. Але я не міс Марч, я всього лише Джо, – відповіла дівчина з такою ж показною серйозністю.

– А я не містер Лоренс, а просто Лорі.

– Лорі Лоренс – яке цікаве ім'я!

– Взагалі, мене звать Теодор, але мені не подобається це ім'я, тому що інші хлопці скорочують його до «Дора», тож я змусив їх називати мене Лорі.

– Я теж ненавиджу своє ім'я – воно звучить так сентиментально, немов я якась тендітна леді, яка непритомніє з найменшого приводу! Я теж хочу, щоб усі називали мене Джо замість Джозефіна. А як ви змусили хлопчиків не називати

вас Дорою?

– Я їх побив.

– Ну, бити тітоньку Марч я точно не буду, тож, думаю, доведеться терпіти, – і Джо смиренно зітхнула.

– Хіба ви не любите танцювати, міс Джо? – запитав Лорі, з явним задоволенням вимовляючи її ім'я.

– Я обожнюю танцювати, але коли багато місця і всі веселяться. Тут я обов'язково що-небудь зачеплю чи зламаю, наступлю комусь із гостей на ногу або зроблю ще щось жахливе, тож я тримаюся подалі від неприємностей і дозволяю Мег насолодитися цим вечором. А ви танцюєте?

– Іноді. Бачте, я багато років прожив за кордоном і ще не до кінця розібрався, що тут до чого.

– За кордоном! Як цікаво! – вигукнула Джо. – О, розкажіть мені про це! Я так люблю слухати про подорожі.

Лорі явно не очікував такого інтересу і навіть трохи розгубився, не знаючи, з чого почати свою розповідь, але лавина питань від Джо незабаром змусила його зібратися з думками, і він розповів їй, як ходив до школи у Веве,[13 - Веве – гарне місто на заході Швейцарії, розташоване на березі Женевського озера. Популярний туристичний курорт.] що там не потрібно було носити головні убори, на озері стояла ціла флотилія човнів, а на канікулах хлопці збиралися і всі разом вирушали в захоплюючі піші походи по околицям зі своїми вчителями.

– От би опинитися там! – вигукнула Джо. – А в Парижі ви бували?

– Ми провели там минулу зиму.

– І французькою вмієте говорити?

– У Веве нам тільки так і було дозволено говорити.

– Скажіть що-небудь! Читати французькою я вмію, але як правильно вимовляти слова не знаю.

– Quel nom a cette jeune demoiselle en les pantoufles jolis? – добродушно сказав Лорі.

– Як добре у вас виходить! Так, якщо я не помиляюся, ви запитали: «Хто ця юна леді у гарних бальних туфлях?». Чи не так?

– Oui, mademoiselle[14 - Так, мадемуазель].

– Це моя сестра Маргарет, і ви чудово знали це! Правда, вона красива?

– Так, вона нагадує мені німецьких дівчат, така ж охайна та вихована, і танцює, як справжня леді.

Джо дуже зраділа такому компліменту на адресу своєї сестри з боку юнака, і вирішила, що обов'язково слово в слово передасть його Мег.

Ось так вони сиділи в ніші за фіранкою, підглядали за гостями, робили критичні ремарки, жартували і базікали, немов давні знайомі. Незабаром Лорі вже тримався невимушено і впевнено, бо дещо хлопчача поведінка Джо розвеселила та заспокоїла його. Настрій Джо теж покращився, бо їй вже не потрібно було щосекунди думати про свою сукню і ніхто докірливо не здіймав брови, дивлячись на неї. Джо була в захваті від «хлопчиська Лоренса», тому вона кілька разів уважно огледіла його з голови до ніг, щоб добре запам'ятати і потім описати сестрам, адже у них не було братів, а кузени жили далеко і вони практично не спілкувалися. Тож, воно і не дивно, що хлопчики були для сестер Марч істотами абсолютно невідомими та загадковими.

– Так, кучеряве чорне волосся, смаглява шкіра, великі чорні очі, гарний ніс, прекрасні зуби, маленькі руки і ноги, вищий за мене, що дуже важливо для хлопчика, і в цілому простий і веселий хлопчина. Цікаво, скільки йому років? – розмірковувала Джо.

Це питання так і крутилося у неї на язиці, але вона вчасно стрималася і вирішила все ж спробувати з'ясувати це обхідним шляхом.

– Ви, мабуть, готуетесь до вступу в коледж? Я бачила, як ви зубрите свої підручники. Ой, тобто, я хотіла сказати «старанно вчитесь». І Джо почервоніла, бо не стрималась і використала жаргонне слівце «зубрити».

Лорі посміхнувся – але шоку чи образи на його обличчі від свого вульгарного слівця Джо не помітила – і, знизавши плечима, відповів:

– У найближчий рік або два точно ні. У коледж я піду не раніше, як мені виповниться сімнадцять.

– А вам що, зараз п'ятнадцять? – запитала Джо, дивлячись на високого хлопця, якому вона дала б не менше сімнадцяти років.

– Буде шістнадцять наступного місяця.

– Ах, як би я хотіла піти вчитися до коледжу! Але от у вас я щось не бачу особливого ентузіазму.

– Так, ви маєте рацію, мені огидна сама думка про коледж! Там одні зубрилки і розбишаки. І взагалі мені не дуже подобається спосіб життя чоловіків у нашій країні.

– А чого ж вам хочеться?

– Жити в Італії... Жити так, як мені захочеться.

Джо не терпілося запитати, як саме йому хочеться жити, але судячи з того, як він насупив свої чорні брови, це було болюче питання, тому вона змінила тему.

– Яка чудова полька! – сказала Джо, постукуючи ногою в такт мелодії. – Можливо, ви хочете піти потанцювати?

– Тільки якщо ви теж підете, – відповів юний Лоренс, галантно нахиливши голову.

– Ой, а я не можу, я пообіцяла Мег, що не буду танцювати, тому що ..., – Джо запнулася і, здавалося, не знала, чи назвати справжню причину, чи просто

розсміятися.

- Тому що що? - з невідробною цікавістю запитав Лорі.

- Обіцяєте нікому не говорити?

- Клянуся!

- Є у мене погана звичка стояти перед каміном, коли в ньому горить вогонь, тому я часто пропалю свої сукні. З цією сукнею трапилося те саме, і хоча я зашила дірку, місце пропалу все одно трохи видно, ось Мег і заборонила мені шастати по залу, щоб ніхто не помітив. Можете сміятися, якщо хочете. Ситуація дурна, але дійсно кумедна.

Але Лорі не засміявся. Кілька секунд він стояв, опустивши очі, і Джо вже навіть почала трохи хвилюватися, коли раптом він дуже м'яко сказав:

- Це все неважливо. Я знаю, як ми зробимо - в кінці зали є довгий коридор, ми можемо спокійнісінько потанцювати там і нас ніхто не побачить. Прошу вас, погоджуйтесь.

Джо з радістю погодилася, але в той момент найбільше їй захотілося, щоб обидві її рукавички були чистими, бо її партнер дістав і як раз одягав прекрасні, бездоганно чисті рукавички перлинно-сірого кольору. У довгому коридорі нікого не було і вони натанцювалися від душі. Лорі був відмінним танцюристом і навіть продемонстрував кілька рухів із швидкого німецького танцю, який дуже сподобався Джо, адже там треба було стрибати і крутитися. Коли музика стихла, вони всілися прямо на сходах, щоб трохи перепочити. Лорі якраз почав розповідати про студентський фестиваль у Гейдельберзі, [15 - Місто на південному заході Німеччини, де знаходиться Гейдельберзький університет, один з найстаріших європейських університетів.] на якому йому пощастило побувати, коли на горизонті з'явилася Мег. Вона поманила до себе Джо, і та неохоче пішла за сестрою до однієї з невеликих кімнат для відпочинку, де Мег одразу зблідла і сіла на канапку, тримаючись за ногу.

- Здається, я вивихнула кісточку. Це все моє високі підбори, один з них підвернувся і я спіткнулася. Мені так боляче, що я насилу можу стояти. Навіть не знаю, як я дійду додому, - сказала вона, похитуючись з боку в бік від болю.

– Я так і знала, що з цими дурними туфлями буде якась біда. Бідолашна Мег. Я бачу лише два варіанти: або ми наймаємо екіпаж, або залишаємося тут на ніч, – відповіла Джо, м'яко розтираючи постраждалу кісточку.

– Ні, екіпаж нам не по кишені. І де взагалі ми зараз знайдемо екіпаж, більшість гостей приїхала на своїх власних екіпажах, а до стайні йти далеко, та й видправити нам туди нема кого.

– Я піду, – рішуче заявила Джо.

– Це виключено! Вже дев'ята година і на вулиці дуже темно. Залишитися тут до ранку теж не вийде, бо всі кімнати вже зайняті, у Саллі залишаються гостювати її подружки. Я посиджу тут і відпочину, поки не прийде Ганна, а там вже якось спробуємо доплентатись до нашого будинку.

– Я попрошу Лорі, він нам допоможе, – сказала Джо з полегшенням, коли в її голові раптом спалахнула ця ідея.

– Ні, благаю тебе, не треба! Нікому не кажи і нікого ні про що не проси. Краще принеси мені мої калоші з передпокою, а бальні туфлі поклади до наших речей. Танцювати я більше точно не буду, а коли закінчиться вечеря, визирай там Ганну.

– Всі вже йдуть на вечерю. Краще я посиджу тут з тобою.

– Не треба, сестричко, краще принеси мені кави. Я так втомилася, що навіть не можу поворухнутися!

Мег зручніше вмостилася на канапці, прикривши сукнею калоші, а Джо вирушила на пошуки кави. Після кількох невдалих спроб вона все ж відшукала ідальню, де знайшла старого містера Гардінера, який вирішив влаштувати собі невеликий перекус подалі від шумних гостей. Джо зніяковіло метнулася до столу, налила в чашку кави, яку одразу ж пролила собі на сукню, чим врівноважила пляму від пропалу на спині.

– Ну що ж я така незграбна! – вигукнула Джо, витираючи пляму від кави рукавичкою Мег.

– Дозвольте вам допомогти? – сказав доброзичливий голос. Джо озирнулася і побачила Лорі з чашкою кави в одній руці і тарілкою з кулькою морозива в іншій.

– Я хотіла віднести каву Мег, бо вона, бідолашна, дуже втомилася. Але хтось мене підштовхнув, і ось результат, – відповіла Джо, з сумом дивлячись на мокру пляму на спідниці та забруднену рукавичку, яка стала тепер насиченого кавового відтінку.

– Як прикро! А я якраз шукав вас, щоб запропонувати каву і морозиво. Тоді, може, віднесемо це вашій сестрі?

– О, дякую! Я відведу вас до неї. Вибачте, що не пропоную допомогти вам щось понести – боюся, як би знову щось не утнути.

Джо зайшла до кімнати перша. Лорі дбайливо присунув до кушетки маленький столик, поставив каву і морозиво для Мег, а потім ще приніс каву і порцію морозива для Джо. Він поводився, як справжній джентльмен, тож навіть вимоглива Мег назвала його «гарним хлопчиком».

Вони їли цукерки, сміялися і грали у лічилку разом з кількома іншими юними гостями, які теж зазирали до кімнати відпочити. Мег навіть забула про біль у нозі, і коли на порозі кімнати з'явилася Ганна, вона різко схопилася з канапи привітати її, але тут же вхопилася за Джо, пискнувши від болю.

– Шшш! Ані слова! – прошепотіла Мег, побачивши тривогу в очах Ганни, а вголос додала, – Нічого страшного. Просто трохи забила кісточку, – і, кульгаючи, пішла нагору за пальто.

Ганна бурчала, Мег схлипувала від болю. Джо зрозуміла, що так діла не буде, і вирішила взяти справу в свої руки. Вона тихенько спустилася вниз і запитала у слуги, який проходив повз, чи може він організувати їм екіпаж. Однак це виявився не слуга, а офіціант, який гадки не мав, де знаходиться стоянка екіпажів. Джо вже готова були йти і просити допомоги у гостей, коли до неї підійшов Лорі, який став мимовільним свідком її розмови з офіціантом. Він запропонував підвезти їх на екіпажі свого діда, який якраз приїхав за ним.

– Але ще так рано! Невже ви вже йдете? – здивувалася Джо, відчуючи вдячність і полегшення, але не наважуючись відразу прийняти пропозицію юного джентельмена.

– Я завжди йду рано, чесно. Будь ласка, дозвольте мені відвезти вас додому. Екіпаж вже чекає біля парадного входу, до того ж кажуть, погода зіпсувалася і пішов дощ.

Це було справжнім порятунком, і, розповівши Лорі про травму Мег, Джо з вдячністю погодилася. Вона на radoщах кинулася нагору, щоб повідомити чудову новину Ганні та Мег. Ганна відразу погодилася, бо ненавиділа дощ, наче та кішка. І ось вони вже їхали додому в розкішному критому екіпажі та почувалися справжніми світськими дамами. Лорі сів поруч з кучером, щоб Мег могла, не соромлячись, покласти на сидіння забиту ногу. Сестри їхали додому у піднесеному святковому настрої та обговорювали прийом.

– Я чудово розважилась. А ти? – запитала Джо, вмощуючись зручніше і виймаючи з волосся шпильки, які вона назвала справжнім знаряддям для тортур.

– Так, все було чудово, поки я не підвернула ногу. Подрузі Саллі, Енні Моффат, я так сподобалася, що вона навіть запропонувала погостювати у неї тиждень-другий разом із Саллі. Але це буде навесні, якраз під час гастролей оперного театру. Ах, це буде чудово, якщо тільки мама мене відпустить, – відповіла Мег і мрійливо посміхнулась.

– Я бачила, як ти танцювала з рудим юнаком, від якого я втекла. Він тобі сподобався?

– Так, дуже! І зовсім він не рудий, у нього каштанове волосся. Він поведився дуже галантно, і ми з ним станцювали чудову редову.[16 - Редова – швидкий танець чеського походження.]

– Він був схожий на коника у фракці. Ми з Лорі мало не луснули від сміху. Ви нас чули?

– Ні, але це було дуже грубо з вашого боку. Чого ти взагалі ховалася за тією порт'єрою?

Джо розповіла їй про свої пригоди, і коли вона закінчила, екіпаж якраз під'їхав до їхнього будинку. Вони щиро подякували Лорі та побажали йому на добраніч. Мег і Джо тихенько прокралися до своєї спальні, щоб не потривожити домашніх, але щойно вони зайшли до кімнати, двері скрипнули, і два сонних, але нетерплячих голосочки гуртом сказали:

– Розкажіть, як все пройшло! Розкажіть про бал!

Джо дістала з кишені жменю цукерок, які турботливо прихопила для молодших сестер – що, до речі, Мег назвала «абсолютною дикістю та невихованістю» – і дівчата сіли на ліжко, приготувавшись слухати про найбільш хвилюючі події вечора.

– Маю сказати, що саме таким і повинен бути вечір рафінованої юної леді – приїхати додому в шикарному екіпажі, а потім сидіти ось так спокійно в своїй кімнаті в пеньюарі, поки над тобою пурхає покоївка, а тобі самій нічого не треба робити, – розмірковувала Мег, поки Джо прикладала до її ноги компрес із лікувальних трав, а потім взялася розчісувати її волосся, яке стало жертвою невдалого експерименту з кучериками.

– Однак не думаю, що ці рафіновані юні леді веселяться більше, ніж ми, навіть не дивлячись на наше спалене волосся, старі сукні, одну пару рукавичок на двох і вузькі бальні туфлі, в яких у нас вистачає розуму скакати весь вечір, а потім ще й підвернути ногу.

І знаєте, як на мене, Джо була абсолютно права.

4

У кожного своя ноша

– О Боже, як же важко знову звалювати на себе ношу – закидати за спину торби з зобов'язаннями та турботами і висуватися в дорогу, – зітхнула Мег на ранок після святкового балу у місіс Гардінер, бо тепер, коли різдвяні канікули скінчилися, настав час повертатися до своїх обов'язків – а після тижня відпочинку та розваг

це було ох як не просто.

– Якби тільки Різдво та Новий рік ніколи не закінчувалися! Було б чудово, чи не так? – понуро відповіла Джо, позіхаючи і потягуючись.

– Звичайно, негоже веселитися в такий важкий час, але ж це так приємно – насолоджуватися смачною святковою вечерею, милуватися букетом на столі, відвідувати бали і повертатися додому не пішки, а на екіпажі, а ще читати і відпочивати, а не працювати, як кінь. Як же я заздрю дівчатам, які можуть собі дозволити жити безтурботним життям! Маю зізнатися – я люблю розкіш, – сказала Мег, намагаючись вирішити, яка з двох її старих суконь була менш зношеною.

– Що ж, в розкоші нам ще довго не жити, тож потрібно поменше нити, тягти свою ношу і не занепадати духом, адже так і робить наша весела Мармі. Звичайно, тітонька Марч їздить на мені, як той старий з казки про Сіндбада, [17 - Старий із казки «Сіндбад-мореплавець» з циклу «Тисяча і одна ніч», який забрався Сіндбаду на плечі і відмовлявся спускатися. В результаті Сіндбад все ж звільняється від цієї ноші, напоївши нахабного старого.] але думаю, якщо я припиню скаржитися, моя ноша стане настільки легкою, що я навіть не буду її помічати.

Ця ідея цілком захопила уяву Джо і підняла їй настрій, а ось Мег все ще сумувала, бо її ноша, яка складалася з чотирьох розбещених дітей Кінгів, здавалася їй важчою, ніж будь-коли. Вона навіть була не в настрої чепуритися перед дзеркалом і мудрувати щось із блакитною стрічкою для волосся.

– Яка різниця, як я буду виглядати, якщо мене все одно ніхто не бачить, крім цих маленьких бешкетників, і нікому немає ніякого діла до того, гарна я чи ні? – пробурмотіла вона і різко встала з-за столу. – Мабуть, так і буду все життя мучитися і працювати, лише зрідка балуючи себе виходами у люди, а потім не встигну отямитись, як стану зморшкуватою старою. От за що мені така кара – бути бідною і не мати можливості насолоджуватися життям, як інші дівчата!

За сніданком Мег сиділа і похмуро дивилася на свою тарілку, не піднімаючи голови. Втім, здавалося, що сьогодні всі встали не з тієї ноги. У Бет боліла голова і вона лежала на дивані, граючись з кішкою та її трьома кошенятами, щоб хоч трохи розвіятись. Емі нервувала, бо не довчила уроки, а ще вона десь загубила свої калоші. Джо насвистувала і збиралася до тітоньки Марч, здіймаючи при

цьому, втім як і завжди, багато галасу. А місіс Марч намагалася зібратися з думками і дописати листа, який потрібно було обов'язково сьогодні відправити. Ганна теж жалілася, що не могла допізна заснути і тепер почувається як вижятий лимон.

– Ну що за сімейка невдах! – відчайдушно вигукнула Джо, перекинувши чорнильницю, порвавши обидва шнурки на черевиках і на додачу сівши на свій капелюх.

– І ти в ній головна невдаха! – огризнулася Емі зі сльозами на очах, вже вкотре видаючи сторінку з зошита, бо ніяк не могла правильно вирішити задачу з математики.

– Бет, якщо ти не віднесеш цих блохастих котів у підвал, я сама їх позбудуся, от чесне слово, викину всіх на вулицю! – сердито вигукнула Мег, намагаючись скинути зі спини кошеня, яке повисло на її сукні десь в районі лопаток, і Мег не могла його зняти.

Джо реготала, Мег щось невдоволено бурчала собі під носа, Бет благала пощадити її кошенят, а Емі ридала, бо не могла згадати, скільки буде дев'ять помножити на дванадцять. І тут уже не витримала місіс Марч.

– Дівчатка, дівчатка, вгамуйтеся і помовчіть хвилинку! Мені потрібно відправити цього листа з ранковою поштою, а ви відволікаєте мене своїм галасом, – вигукнула вона, вже втретє переписуючи одне і те саме речення.

Настало короткочасне затишшя, яке порушував лише скрип мостин під ногами Ганни, яка винесла і поставила на стіл два невеликих гарячих пироги, а потім знову пішла на кухню. Дівчата називали їх «муфточками», тому що справжніх муфт у них не було, а гарячі пироги чудово зігрівали їхні руки, коли вони йшли зранку на роботу у ці холодні та мрячні дні. В якому б поганому настрої не була Ганна, вона ніколи не забувала спекти пиріг для Мег і Джо, бо їх шлях на роботу був довгим, та й пообідати вдома бідолахи не могли, бо рідко коли поверталися додому раніше другої години.

– Кажуть, що коти лікують і забирають біль, тож пригорнися до своїх кошенят міцніше і приголуб їх, Бет. До побачення, Мармі. Нехай сьогодні вранці ми були справжніми фуріями, але коли ми повернемося додому, обіцяю, будемо

янголятами, як зазвичай. Все, пішли, Мег! – і Джо відчинила вхідні двері, подумавши про себе, що їх «похід паломників» розпочався не дуже гладко.

Перш ніж повернути за ріг, сестри озирнулися – це вже стало традицією – як і завжди, у вікні вони побачили матір, яка посміхалася і махала їм рукою. Інакше і бути не могло, адже в якому б поганому настрої вони не виходили з дому, усміхнене обличчя неньки завжди зігрівало їх душі і наповнювало серце радістю.

– Було б правильніше, якби Мармі пригрозила нам кулаком замість того, щоб надсилати повітряні поцілунки, адже поводитися ми вранці не інакше як по-свинськи. Іноді ми буваємо просто нестерпною юрбою примхливих дівчисьок, – вигукнула Джо. Їй було соромно за свою поведінку і поведінку сестер, тож те, що їм з Мег доводилося зараз йти по сльоті, а їхні обличчя обдував холодний колючий вітер, здавалося справедливим покаранням за ранкове свавілля.

– Не використовуй такі жахливі слова, – сказала Мег, з головою занурившись у теплу хустку.

– Я люблю сильні слівця, бо вони якнайкраще передають саму суть, – відповіла Джо, вчасно встигнувши схопити свого капелюха, який з поривом вітру вже збирався полетіти у невідомому напрямку.

– Себе називай як хочеш, але я не свиня і не примхливе дівчисько, тож я не хочу, щоб мене так називали.

– Ти – розбещене дівчисько, Мег, і думаю, що причина твого сьогоднішнього кепського настрою полягає в тому, що ти скаженієш, бо не можеш жити у розкоші. Але почекай ще трошки, я зароблю купу грошей і буду возити тебе на екіпажах, годувати морозивом, засиплю прекрасними букетами і куплю тобі цілу купу модних туфель на високих підборах, щоб ти могла танцювати з рудоволосими юнаками.

– Ну ти і дурко, Джо, іноді як скажеш! – Мег розсміялася, і, як не дивно, ця нісенітниця підняла їй настрій.

– От радій, що я така, а то б йшли зараз удвох, як у воду опущені. І яка з цього була б користь? Я завжди намагаюся знаходити у всьому щось кумедне – так жити набагато веселіше. Так, досить хандрити. Вище носа, сестричко! – і Джо

підбадьорливо поплескала сестру по плечу.

Настав час сестрам розходитись у різні боки. І поки вони йшли, кожна своєю дорогою, та гріли руки, тримаючи маленький пиріг, вони намагалися зберігати бадьорість духу, незважаючи на сувору зимову погоду, важку роботу і розбиті мрії про безтурботну юність.

Коли містер Марч втратив всі свої статки, намагаючись допомогти недолугому товаришу-невдасі, дві старші доньки благали дозволити їм піти працювати, щоб заробляти хоча б собі на кишенькові витрати. Батьки погодилися, вважаючи, що таким чином дівчата розвинуть у собі працелюбність і відчують незалежність. Мег і Джо з натхненням взялися до роботи, свято вірячи, що терпіння і праця все перемагають. Маргарет влаштувалася гувернанткою, і навіть та невелика платня, яку вона отримувала, в даних умовах здавалася їй справжнім багатством. Як вона сама зізналася, вона любила розкіш, і бідність, яка так раптово спіткала їх родину, була для неї справжнім шоком. Мег було важче, ніж сестрам, змиритися з новим положенням, тому що вона краще, ніж вони, пам'ятала часи, коли їх будинок був сповнений розкішних речей, а життя складалося з одних задовольень і розваг. Мег намагалася не падати духом і не заздрити своїм багатим подругам, але ж зрозуміло, що будь-яка молода дівчина хоче носити гарні сукні, весело проводити час з друзями і в цілому жити щасливим, безтурботним життям.

У родині Кінгів, куди Мег влаштувалася гувернанткою, вона щодня спостерігала за тим, про що так мріяла і чого позбулася, коли її родина збідніла. Старші доньки якраз почали активно відвідувати «бали дебютанток», [18 - Зазвичай, дівчат вперше представляли світському суспільству у віці 16-20 років. Саме для цього влаштовували так звані бали дебютанток. Після першого виходу в люди дівчину вважали готовою до заміжжя і за її руку могли боротися молодики.] тож Мег часто доводилося з болем у серці дивитися на їх витончені бальні сукні та прекрасні букети від потенційних залицяльників, а також слухати розмови про театри, концерти, катання на санях та інші веселі розваги. Вона бачила, як гроші витрачаються на речі, які вона і сама так хотіла мати, і які – як вона чудово розуміла – їй ніколи не будуть доступні. Бідолаха Мег рідко скаржилася, але часом її переповнювала печаль і почуття кричущої несправедливості, вона злилася на все і на всіх навколо, ще поки не розуміючи, що насправді вона казково багата, просто щастя це зовсім не у грошах.

Джо влаштувалася компаньйонкою і помічницею до тітоньки Марч – заможної кульгавої старої, яка хотіла, щоб хтось її розважав та виконував її розпорядження. Дітей у неї не було і вона навіть запропонувала удочерити одну з дівчат, коли її молодший брат, містер Марч, збанкрутував, і, до речі, дуже образилася, коли її пропозиція була категорично відхилена. Деякі друзі закликали Марчів бути більш далекоглядними і прийняти пропозицію старої, адже тоді у них будуть всі шанси потрапити до заповіту багатой вдови, але Марчі були непохитними і завжди говорили:

– Ми не відмовимося від наших доньок ні за які скарби світу. У багатстві чи в бідності, ми завжди будемо триматися разом, адже наше щастя в турботі один про одного.

Старенька образилася і навіть певний час не розмовляла з братом, поки одного разу випадково не зустріла Джо в гостях у подруги. Її безпосередність і прекрасне почуття гумору були немов ковток свіжого повітря в одноманітному манірному світі літньої пані, і вона запропонувала Джо стати її компаньйонкою. Звичайно, Джо була не в захваті від перспективи цілий день бути на побігеньках у навіженої старої, але вона погодилася, бо інших варіантів у неї не було. Як не дивно, Джо чудово знаходила спільну мову зі своєю запальною родичкою. Звичайно, траплялися між ними і сварки. Тоді Джо грюкала дверима і йшла додому, заявляючи, що її терпець увірвався і більше ноги її не буде у домі цієї нестерпної старої тиранки. Вони обидві мали вибуховий характер, але також швидко заспокоювались, і тоді тітонька Марч так наполегливо просила Джо повернутися до неї, що Джо не могла відмовитися, адже в глибині душі їй подобалася ця ексцентрична стара леді.

Хоча підозрюю, що не останню роль у поступливості Джо грала велика бібліотека, якою після смерті дядечка Марча ніхто не користувався, тож книги припадали пилом і були осередком цілого сімейства павуків. Джо пам'ятала цього доброго старого джентльмена, який дозволяв їй будувати залізні дороги і мости зі своїх величезних словників, а потім розповідав захоплюючі історії та показував химерні ілюстрації у своїх талмудах, які були написані латиною. А щоразу, коли вона зустрічала дядечка Марча на прогулянці, він купував їй листівки і пригощав коржиками. Бібліотека являла собою напівтемну кімнату, де з високих книжкових стелажів на вас зверхньо дивилися гіпсові погруддя відомих вчених, а посередині кімнати стояли зручні крісла і великий глобус. І, найголовніше, там була незліченна кількість книжок, і Джо могла читати їх усі. Коли тітонька Марч дримала у своєму кріслі або до неї на чай заходили подруги,

Джо стрімголов бігла в це тихе місце і, згорнувшись калачиком у м'якому кріслі, з головою поринала у світ поезії, романтики, історії та пригод. Але, як це часто буває, щастя тривало недовго, бо щойно вона доходила до найцікавішого місця у книзі, пронизливий старечий голос волав: «Джозе-фіна! Джозе-фіна!», і їй доводилося залишати цей райський куточок, щоб займатися такими безглуздими справами як змотування пряжі у клубок, купання тітинчого пуделя або читання вголос нудних філософських нарисів Белшема, [19 - Мова йде про британського політичного письменника Вільяма Белшема та його роботу «Нариси, філософські, історичні та літературні» (1789–1790 рр.)] які тітонька Марч чомусь вважала вкрай цікавим читивом. Джо дуже хотілося зробити що-небудь видатне, щоправда, вона поки сама не знала, що саме вона хоче зробити, але щиро вірила, що з часом в її голові обов'язково народиться якась надзвичайна ідея. А поки що найбільше її обтяжувало те, що вона не може собі дозволити читати, бігати і кататися верхи стільки, скільки їй хотілося б. Через свій запальний характер, гострий язик і бунтівний дух вона завжди потрапляла у різні «ситуації», іноді досить комічні, але іноді доводилося і згорати від сорому. І все ж Джо вважала, що спілкування з тітонькою Марч було для неї справжньою школою життя і одного разу вона оцінить цей досвід по заслугах. А думка про те, що вона заробляє гроші, щоб допомогти своїй родині, робила її щасливою, тож вона готова була заради доброї справи потерпіти цей дратівливий клич: «Джозе-фіна!»

Бет була дуже сором'язливою і боязкою, і після декількох невдалих спроб віддати її до школи, батьки, побачивши страждання дитини, вирішили навчати її вдома. З Бет займався батько. І навіть коли він пішов на фронт, а мати зайнялася благодійністю і майже весь свій час проводила у Товаристві допомоги фронтовикам, Бет сумлінно продовжувала вчитися самостійно. Бет була завзятою домосідкою, тому зголосилася допомагати Ганні по господарству. Вона дуже старалася, щоб сестри і мати після важкого робочого дня приходили в чистий і затишний дім. Бет було абсолютно не нудно сидіти цілими днями вдома, тому що, як вже було сказано, вона жила у своєму маленькому уявному світі та завжди вигадувала собі якесь цікаве заняття. Наприклад, щоранку вона будила і розважала шістьох своїх підопічних ляльок – бо, не слід забувати, що, як не крути, Бет була ще дитиною.

Ляльки ті були вже старими та пошарпаними, бо всі вони, перш ніж перейти до Бет, колись послужили старшим сестрам. Емі навідріз відмовилася гратися з ними, тому що ненавиділа старі та поламані речі, тож про ляльок піклувалася Бет. Їй було шкода цих маленьких бідолах і вона навіть організувала лікарню для німецьких ляльок. Бет ставилася до них дуже дбайливо, ніколи не сварила їх, не

втикала шпильки та голки в їх ватяні тіла і не кидала їх на підлогу, вважаючи, що ці нещасні створіння вже і так вдосталь настраждалися. Вона шила ім вбрання, влаштовувала з ними чаювання, і як могла оточувала турботою і ласкою. Одна з ляльок належала колись Джо, і, як нескладно здогадатися, на ній майже не залишилося живого місця, тому вона вирушила доживати залишок життя у мішок з ганчір'ям. Але Бет врятувала її з небуття, трохи підлатала і пошила їй сукню. Щоб прикрити неабияк облісілу голову, Бет змайструвала їй чепчик з носової хустинки. Рук та ніг у ляльки не було, вони були втрачені постраждалою за невідомих обставин, тож Бет пошила їй накидку, щоб приховати ці вади. Бет виділила бідоласі найкраще лялькове ліжечко, адже доля і так була до неї вкрай жорстока.

З боку вся ця лялькова метушня виглядала досить кумедно, але знаючи, скільки сил Бет вкладала у турботу про своїх ляльок, ніхто з неї не сміявся. Стара лялька Джо була її улюбленицею – Бет приносила їй квіти, читала казки вголос, виносила на прогулянку до саду, щоб та подихала свіжим повітрям, а ще співала їй колискові і завжди цілувала перед сном, ніжно примовляючи: «На добраніч, моя біднесенька».

Звичайно, і Бет іноді вередувала, як і будь-яка маленька дівчинка. Іноді вона плакала, бо не могла собі дозволити брати уроки музики і купити гарне фортепіано. Вона дуже сильно любила музику, старанно вчила нотну грамоту і терпляче практикувалася на старому розладнаному піаніно, потайки сподіваючись, що хтось (та хоча б тітонька Марч) зголоситься допомогти розкрити її талант. Однак бажаючих допомогти юному таланту не було, адже ніхто не бачив, як Бет на самоті тихенько лила сльози на пожовклі клавіші, які зрадницьки відмовлялися видавати потрібну ноту. Вона співала про свою роботу по дому тоненьким, як у жайворонка, голосочком, і завжди була рада акомпанувати Мармі та дівчатам, коли вони разом співали вечорами. День у день вона підбадьорливо говорила собі: «Будь старанною та терплячою, Бет, і тоді одного дня у тебе буде все – і нове фортепіано, і уроки музики».

Насправді, у світі багато таких от Бет, сором'язливих і тихих, які сидять у своїх куточках, і ніхто їх не помічає, поки не знадобиться їхня допомога. Вони живуть заради блага інших і ніколи не скаржаться, тому ніхто не бачить, на які жертви їм деколи доводиться йти. І ось одного разу вони замовкають назавжди, як замовкає цвіркун на печі, і лише тоді (на жаль, запізно) оточуючі розуміють, скільки добра та світла приносять ці маленькі янголи у їхні життя.

Якби хто-небудь запитав Емі, що найбільше в житті її обтяжує, вона б одразу відповіла: «Мій ніс». Коли вона була маленькою, Джо випадково штовхнула її на металеве відро з вугіллям, і на думку Емі, саме це понівечило її ніс. Він не був великим або червоним, просто трохи приплюснутим, і скільки б Емі його не щипала і не тягнула, аристократичної тонкості це йому не додало. Втім, ніхто не звертав на це уваги, крім неї самої. Більш того, у міру того, як дівчинка росла, витягувався і її ніс, набуваючи абсолютно нормальної форми. Але Емі все одно прискіпувалася до нього і, мріючи про витончений грецький профіль, постійно робила замальовки красивих рівних носів.

Сестри називали Емі «маленьким Рафаелем»[20 - Великий італійський художник епохи Відродження Рафаель Санціо (1483–1520 рр.)] за її талант до малювання, а улюбленими темами її картин, окрім красивих носів, були квіти, феї та різні фантазмагоричні ілюстрації. Щоправда шкільні вчителі іноді скаржилися, що замість того, щоб робити завдання, вона малювала тварин на полях, а порожні сторінки атласу, призначені для копіювання географічних карт, також були заповнені малюнками. А ще з її підручників нерідко випадали карикатури на вчителів та інших учнів. Але загалом Емі намагалася бути старанною ученицею і завдяки своїй зразковій поведінці завжди була на гарному рахунку у вчителів, тож вони здебільшого закривали очі на її нестримну пристрасть до малювання. Однокласниці любили Емі, бо вона завжди була дуже ввічливою і тактовною. Всі захоплювалися її вишуканими манерами та грацією.

Проте малювання було не єдиним досягненням Емі. Також вона вміла грати на фортепіано дванадцять мелодій, в'язати гачком і читати французькою, неправильно вимовляючи лише третину слів. Бувало, вона жалібним тоном говорила: «Коли рара[21 - з фр. «тато».] був багатий, ми робили те і те», і це звучало так зворушливо, а химерні довгі слова, якими Емі іноді любила похизуватися, її подружки вважали «верхом елегантності».

Але, можливо, ця загальна любов і потурання примхам розбестили її, тому що її марнославство і егоїзм росли день у день. Єдине, що хоч трохи збивало з неї пиху, було те, що їй доводилося доношувати одяг кухні, чим Емі була страшенно незадоволена. І в даному випадку справа була навіть не в тому, що їй діставалися чиїсь обноски, а в тому, що у матері Флоренс (так звали кухню) було геть відсутнє почуття стилю. В цілому, це були якісні, цілком добротні речі, але тонкий художній смак Емі не міг змиритися з тим, що їй доведеться носити червоний чепчик замість синього і натягувати на себе сукні жахливих кольорів та безглузких фасонів, які їй абсолютно не личали. Особливо Емі страждала цієї

зими, адже їй доводилося ходити до школи у блідій пурпуровій сукні у жовтий горох, та ще й без жодної шлярки.

– Одне мене тішить, – якось зізналася вона Мег, – мама не вкорочує мої сукні,[22 - У 18-му столітті всі молоді дівчата (16–19 років) носили сукні до підлоги. На початку 19-го століття спідниці почали вкорочувати. Сімнадцятирічні та вісімнадцятирічні дівчата вважалися вже молодими жінками і носили спідниці такої ж довжини, як і дорослі жінки. Шістнадцятирічні дівчата носили спідниці довжиною до кісточки, чотирнадцятилітні – до ікри, а дванадцятирічні – трохи нижче колін. Ймовірно, сукні могли вкорочувати в якості покарання для дівчинки, щоб показати її неналежну дитячу поведінку та інфантильність. Емі соромиться укорочення сукні, бо вже вважає себе цілком дорослою юної леді.] навіть коли я погано поведуюся. Бачила б ти, що зробила мати Мері Паркс! Іноді, коли Мері що-небудь утне, її сукню вкорочують до колін! В такому вигляді вона навіть до школи соромиться приходити. Коли я думаю про таку дегерадацію[23 - Мається на увазі слово «деградація» – Емі нещодавно поповнила свій словниковий запас черговим химерним словом, але, як завжди, не до кінця розібралася з його правильною вимовою.], то мені здається, що мій приплюснутий ніс і огидне пурпурове плаття з жовтим горохом не така вже й велика біда.

Емі вважала Мег безумовним авторитетом і зразком для наслідування, а ось у Джо найтепліші та довірчі відносини склалися, як не дивно, з Бет, яка була її повною протилежністю. Бет теж тягнулася до Джо, і лише їй розповідала свої потаємні думки та переживання. До речі, саме Бет, звичайно ж абсолютно несвідомого, мала найбільший вплив на Джо. У Мег і Джо також були чудові стосунки, але вони домовилися, що кожна з них стане наставницею для однієї з молодших сестер. Можливо, це був свого роду материнський інстинкт, який зараз ці маленькі жінки перенаправили з ляльок на своїх сестер.

– Розкажіть мені що-небудь? У мене сьогодні був просто надзвичайно напружений день, – сказала Мег, коли вони ввечері сиділи разом за шиттям.

– Сьогодні тітонька Марч таке утнула – зараз розповім, – почала Джо, яка дуже любила розповідати усілякі байки. – Я, як завжди, читала їй цього зануду Белшема, звичайно, приглушено і монотонно, адже так вона швидше засинає, а я маю більше часу почитати якусь цікаву книгу з її бібліотеки. Але я, мабуть, перестаралася з монотонністю, бо і сама почала клювати носом ще до того, як приспала стареньку. І от я раптом так широко позіхнула, що вона запитала мене, чи не боюся я ненароком проковтнути книгу, яку читаю. Я теж вирішила бути

дотепною і відповіла, що якщо це допоможе раз і назавжди позбутися цієї нудної книжки, то я готова спробувати. Але, вочевидь, стара не оцінила мого жарту, тому що далі на мене чекала довга нотація про мої гріхи, після чого вона веліла мені сісти і подумати над своєю поведінкою, поки вона трохи подрімає. Ну, я вже знаю, що її «трохи» зазвичай затягується на кілька годин міцного сну, тож ледь її капор почав погойдуватися, наче той жоржин, я витягла з кишені «Вексфільдського священика»[24 - Надзвичайно популярний у той час роман англійського письменника Олівера Голдсмита, написаний у 1766 році. Розповідає про перипетії та випробування священика та його сім'ї, які стали жертвами місцевого поміщика та втратили свої статки.]і почала читати, поглядаючи на старушенцію одним оком. І ось я дійшла до смішного моменту, де всі попадали у воду і, втративши пильність, голосно зареготала. Тітонька, звичайно, прокинулася, але будучи зазвичай після сну більш милосердною, звеліла трохи почитати їй вголос цього мого «Вексфільдського священика», щоб вона послухала, що ж це за читиво таке, що я вважаю його кращим за її прекрасного і повчального Белшема. Я старалася з усіх сил, читала виразно – і знаєте, що? Їй сподобалося, уявляєте собі, вона сказала:

– Щось я не розумію, в чому там справа. Почни читати з самого початку, дитя.

– Я почала читати їй книгу з початку, і як могла намагалася зацікавити її життям сімейства Примроуз. Я навіть вирішила її трохи подразнити і, зупинившись на цікавому моменті, сказала: «Ви мабуть, втомилися, тітонько. Може, мені припинити читати? А вона тут же взялася за в'язання, про яке вже і забула, подивилася на мене і, спустивши окуляри на кінчик носа і хитро примружившись, коротко сказала: «Нумо дочитуй розділ до кінця, юна міс».

– Невже вона визнала, що їй сподобалася твоя книга? – запитала Мег.

– Ти що, не знаєш тітоньку Марч! Звичайно, що ні! Але вона сказала відкласти старого Белшема на полицю, а це вже чогось варте. А коли я вже збиралася йти додому, то повернулася до кімнати за рукавичками, і що, ви думаєте, я там побачила – вона так захопилася читанням «Вексфільдського священика», що навіть не чула, як я гикнула, коли на radoщах танцювала джигу в коридорі. Ах, подумати лише, її життя могло бути зовсім іншим, варто було їй лише захотіти! Правду кажучи, я їй ані краплі не заздрю. Так, вона багата, але в її житті проблем анітрохи не менше, ніж у бідних, – задумливо додала Джо.

– До речі, ти нагадала мені, що і мені е що вам розповісти, – сказала Мег. – Моя історія, звичайно, не така кумедна, як у Джо, але я багато думала про це по дорозі додому. Сьогодні в будинку Кінгів був якийсь переполох, і одна з моїх підопічних дівчат розповіла мені, що її старший брат сильно провинився, і батько вигнав його з дому. Я чула, як місіс Кінг плакала, містер Кінг дуже голосно і сердито розмовляв, а Грейс та Еллен ховали обличчя, коли проходили повз мене, мабуть, щоб я не побачила їх заплакані очі. Я, звичайно, не ставила зайвих питань, але мені було їх дуже шкода, і в той момент я була рада, що у мене немає таких старших братів, які могли б ось так безвідповідально поводитися і ганьбити свою сім'ю.

– А мені от здається, що самій зганьбитися у школі – набагато гірше, ніж все, що можуть утнути безвідповідальні брати, – сказала Емі, багатозначно киваючи головою, немов вона мала набагато більший життєвий досвід, ніж Мег. – Ось вам по справжньому жахлива історія: Сьюзі Перкінс прийшла сьогодні до школи з гарною каблучкою з сердоліком. Я дивилася на неї і мені так хотілося бути на її місці. І от сидимо ми на уроці, а Сьюзі малює карикатуру містера Девіса з жахливим таким великим носом і горбом, і він наче говорить: «Юні леді, я не зводжу з вас очей!». Ми гикнули, і тут раптом його погляд зупинився на нас. Він звелів Сьюзі показати свій зошит. Від переляку її всю парировало,[25 - Емі має на увазі слово «паралізувало»] але вона все ж так-сяк встала з-за парти, підійшла до нього і показала свій малюнок. І що, ви думаєте, він зробив? Він взяв її за вухо – за вухо! Ви уявляєте собі, який це жах! Він поставив її перед усім класом і сказати стояти так півгодини, тримаючи малюнок перед собою, щоб всі могли бачити.

– Всі дівчата, мабуть, сміялися над карикатурою? – запитала Джо в передчутті кульмінаційного моменту історії.

– Сміялися? Ніхто і звуку не видав! Сиділи тихо, як миші, а Сьюзі стояла і плакала. Ось тоді мені швидко перехотілося бути на її місці, тому що я розуміла, що після такої ганьби мене не втішить навіть мільйон каблучок з сердоліком. Я б ніколи не оговталася після такого приниження.

– А я сьогодні вранці побачила дещо, що мені дуже сподобалося, і збиралася розповісти вам про це за вечерею, але забула, – сказала Бет, наводячи порядок у кошику для шиття Джо, бо нитки в ньому всі позаплутувались, а голки хаотично валялися по всій торбинці. – Так ось, Ганна послала мене до рибної крамниці за устрицями, і там був старий містер Лоренс. Але він мене не бачив, тому що я

причаїлася за бочкою, поки господар крамниці, містер Каттер, його обслуговував. Раптом зайшла якась нещасна жінка з відром і шваброю, і запитала містера Каттера, чи можна їй помити підлогу в його крамниці в обмін на рибину, тому що їй нема чим годувати дітей. Містер Каттер сердито глянув на неї і звелів забиратися геть. І ось вона вже збиралася йти, коли містер Лоренс підчепив велику рибину вигнутою ручкою своєї тростини і простягнув жінці. Вона була така рада і здивована, що взяла її голими руками і почала нестримно дякувати йому. Містер Лоренс велів їй «швидше йти і приготувати обід своїм дітям», і вона побігла геть. Обличчя її так і сяяло від щастя! Це так благородно з його боку, чи не так? О, це було так кумедно, коли жінка стояла, притискаючи до грудей велику слизьку рибину, і тараторила слова вдячності та всілякі благословення.

Всі посміялися над розповіддю Бет, і тепер прийшла черга Мармі розповісти історію. Трохи подумавши, вона сказала:

– Сьогодні я сиділа, кроїла куртки з синьої фланелі, думала про вашого батька і про те, що буде, якщо, не дай Боже, з ним що-небудь трапиться. Ми ж залишимося зовсім одні, безпорадні та нещасні. Я знаю, що такі думки потрібно відразу відганяти, але я не могла нічого з собою вдіяти. Я сиділа там і мучилась зі своїми думками, поки не прийшов якийсь старий із замовленням на одяг. Він сів на стілець і я вирішила поговорити з ним, бо він виглядав таким нещасним, втомленим і стривоженим. У руках він тримав згорнутий аркуш паперу.

– У вас сини на фронті? – запитала я, побачивши, що записка в його руках явно призначалася не мені.

– Так, мем. У мене було четверо синів, але двоє вбиті, третій потрапив у полон, а до четвертого я зараз поїду, він отримав серйозне поранення і лежить у Вашингтонському госпіталі, – тихо відповів він.

– Ви дуже багато зробили для своєї країни, сер, – сказала я більше з почуттям поваги, ніж жалю.

– Не більше, ніж того вимагав мій громадянський обов'язок, мем. Я б і сам пішов воювати, якби від мене була там хоч якась користь. Але я вже старий, і був би там тягарем, тому я відправив своїх хлопчиків. Так було потрібно, тому я ні про що не шкодую.

– У його голосі не було печалі, він був таким щирим, і здавалося, що він був радий віддати все, що у нього було. Мені навіть стало соромно за себе, адже в мене на війну пішла лише одна рідна людина, і то я думала, що це занадто, а він відпустив чотирьох синів і не шкодує про це. Зі мною залишилися всі мої діти, а він втратив двох синів, третього, можливо, ніколи більше не побачить, а четвертий лежить при смерті у лікарні десь далеко і, можливо, чіпляється за життя тільки щоб побачити батька в останній раз і попрощатися! В той момент я відчула себе такою багатогою і щасливою, що зібрала йому гарну посилку з речей першої необхідності, дала трохи грошей і подякувала за урок, який він мені щойно дав.

Десь з хвилину ніхто не наважувався говорити, але потім Джо все ж порушила тишу:

– Розкажи ще одну історію, мамо, теж, з мораллю, як була ця. Я люблю потім обмірковувати та аналізувати твої історії, тому що вони такі життєві та повчальні.

Місіс Марч посміхнулася і тут же почала свою розповідь, адже вона чудово знала, які історії до душі її дітям.

– Жили-були чотири дівчинки, у яких було все – їжа та одяг, розваги та радості, вірні друзі та люблячі батьки, але все одно вони були чимось незадоволені, – у цей момент сестри багатозначно глянули одна на одну і взялися завзято шити. – Ці дівчата дуже хотіли бути хорошими і дали багато урочистих обіцянок, але вони не дуже добре їх виконували, адже постійно знаходили відмовки на кшталт «Ох, якби у нас було це» або «Ох, якби ми тільки могли робити те», абсолютно забуваючи, скільки у них вже було і скільки прекрасних речей вони насправді могли робити. І тоді вони вирушили до старої чарівниці та запитали, чи існує заклинання, яке може зробити їх щасливими, на що вона відповіла: «Коли ви відчуваєте невдоволення, просто подумайте про те, що у вас вже є і будьте вдячні за це».

Тут Джо підняла очі, ніби збиралася щось сказати, але швидко передумала, розуміючи, що це ще не кінець історії.

– Вони були розумними дівчатами, тому вирішили прислухатися до поради мудрої старої. Дуже скоро вони були здивовані, побачивши, наскільки щедро їх

обдарувала доля. Одна з дівчат виявила, що гроші не завжди можуть вберегти від сорому та смутку. Друга зрозуміла, що, незважаючи на бідність, вона була молодою, здоровою та життєрадісною, і почувалася набагато щасливішою, ніж одна її знайома дратівлива і немічна стара, яка хоч і була багатою, проте не вміла насолоджуватися даними їй благами. Третя дівчинка дізналася, що, як би тяжко не було допомагати готувати обід, набагато важче просити його в якості милостині. А щодо четвертої, то вона переконалася, що ніякі каблучки з сердоліками не компенсують відсутність хороших манер. Усвідомивши ці речі, дівчата зовсім по-новому поглянули на своє життя. Вони більше не витрачали час, сумуючи про недоступні їм речі, а стали цінувати та берегти те, що у них було. Відтепер вони були задоволені своїм життям і ні на мить не пошкодували про те, що пішли за порадою до старої чарівниці.

– Ну і хитра ж ти лисиця, Мармі, взяла наші власні історії та спорудила цілу притчу! Прямо проповідь вийшла! – вигукнула Мег.

– А мені подобаються такі притчі. Батько теж нам такі розповідав, – задумливо сказала Бет, продовжуючи розбирати бардак у швейному приладді Джо і акуратно вставляючи голки у голківницю.

– Я і раніше особливо не скаржилася на життя, але тепер буду ще більше стежити за собою, тому що випадок із Сьюзен мене багато чому навчив, – сказала Емі.

– Думаю, всі ми потребували такої повчальної притчі. Це був корисний урок, Мармі, і ми його не забудемо. А якщо все ж забудемо, ти скажеш нам, як говорила тітонька Хлоя у «Хатині дядька Тома»: «Подумайте про те, що робить вас щасливими, діточки!»[26 - Напуття тітоньки Хлої, кухарки на плантації і дружини темношкірого раба дядька Тома в романі Гаррієт Бічер-Стоу «Хатина дядька Тома» (1852 р.).] – додала Джо, намагаючись надати своєму голосу південний колорит.

Джо була зворушена притчею Мармі не менше за інших, але в цьому була вся Джо – вона не могла втриматися, щоб не розрядити серйозну обстановку якимось дотепом.

Добросусідство

– Що, на Бога, ти знову задумала, Джо? – запитала Мег, побачивши, як сестра направляє до вхідних дверей у гумових чоботах, старому пальто з капюшон, з лопатою в одній руці та мітлою в іншій.

– Та ось вирішила трохи розім'ятися, – відповіла Джо з бешкетним вогником в очах.

– Ти і так сьогодні вже два рази гуляла. Тобі що, мало? На вулиці заметіль і холоднеча, сиди краще вдома в теплі та грійся біля каміна, як я, – тремтячи від холоду, сказала Мег.

– Не можу я сидіти без діла! Я ж не кішка, щоб спати біля каміна цілими днями. Мені потрібно рухатися! Мені потрібні пригоди і я маю намір їх знайти. А заодно і сніг у дворі почищу.

Мег присунулася ще ближче до каміна, витягла ноги практично до самого вогню і продовжила читати «Айвенго»[27 - «Айвенго» – популярний роман шотландського письменника сера Вальтера Скотта, написаний у 1819 році. Події роману розгортаються у період Середньовіччя. Серед персонажів є Локслі (Робін Гуд) та король Річард I (Річард Левове Серце).], поки Джо тим часом почала енергійно махати мітлою і розчищати доріжки в саду. Сніг був пухким і піддатливим, тож незабаром вона почистила всі доріжки, щоб Бет могла спокійно прогулюватися там зі своїми бідолахами-ляльками, коли припиниться сніг. За садом починалася земля Лоренсів. Це було передмістя, тому тут не було міської метушні, всюди були гаї, галявини, сади та тихі вулички. Два будинки розділяв невисокий живопліт. По один бік стояв старий цегляний будинок, який вже кричуще вимагав ремонту. Зараз, взимку, це було особливо помітно, тому що тріщини на стінах не ховалися під буйною зеленню виноградних лозин, та й клумби у дворі були порожні, тож будинок виглядав вкрай похмуро. По інший бік живоплоту стояв прекрасний маєток, який одним своїм виглядом говорив, що його господарі живуть у розкоші та комфорті. Враження тільки закріплював величезний каретний сарай у дворі та доглянутий сад з прилеглою до нього оранжереєю. Вікна прикрашали дорогі порт'єри, за якими вгадувалися силуети вишуканих предметів інтер'єру. Але незважаючи на всю цю розкіш, будинок

виглядав якимось порожнім, тому що по галявині не бігали діти, у вікно не визирало усміхнене материнське обличчя, та й ті рідкісні гості, які сюди приходили, були скоріше винятком, аніж правилом. Єдиними мешканцями цього будинку були старий джентльмен і його шістнадцятирічний онук.

У бурхливій уяві Джо цей гарний будинок був чимось на зразок зачарованого замку, за дверима якого були приховані скарби і розваги, якими просто нехтували. Їй давно хотілося заглянути всередину і на власні очі побачити все, а ще познайомитися з «хлопчиськом Лоренсом», який, як здавалося Джо, і сам хотів завести друзів, але, мабуть, соромився або просто не знав, як зробити перший крок. Після новорічного балу Джо була налаштована вкрай рішуче і навіть вигадала безліч сценаріїв, як зав'язати з ним дружбу, проте останнім часом Лорі не було видно, і Джо вирішила, що він міг знову поїхати вчитися кудись за кордон. Але ось вона помітила знайоме смагляве обличчя у вікні верхнього поверху, яке задумливо спостерігало, як Бет та Емі грали в сніжки у саду.

– Цей хлопчик явно страждає від нестачі спілкування та розваг, – сказала вона собі. – Його дідусь просто не розуміє, що для нього добре, інакше він не тримав би його під замком у повній самотності. Йому потрібні друзі, з якими можна повеселитися і пограти, хто-небудь молодий і жвавий. Може, піти туди і поговорити про це особисто зі стариганом Лоренсом?

Ця ідея потішила Джо, яка любила сміливі вчинки і завжди шокувала Мег своїми дивними витівками. План походу до «палацу Лоренсів» не давав Джо спокою, і в один прекрасний день Джо вирішила діяти, а там вже, як то кажуть, хай буде, що буде. Вона помітила, що містер Лоренс кудись поїхав, і тієї ж миті вислизнула з дому, прокралася через сад до живоplotу, де на кілька хвилин причаїлася, щоб розвідати обстановку. Все тихо – фіранки на нижніх поверхах запнуті, слуг не видно, а все в тому ж вікні верхнього поверху стирчить курчава чорна голова.

– Ось він, бідолаха, вмирає там від нудьги у такий похмурий день. Так не годиться! Мабуть, жбурну сніжок у його вікно, щоб він мене помітив, і хоч трохи розважу його дружньою бесідою.

І ось уже наступної миті в повітря злетіла невелика біла куля, і у вікні з'явилося обличчя, яке вже за мить засяяло, коли Лорі помітив джерело метушні. Джо засміялася, змахнула мітлою і крикнула:

– Як ваші справи? Як здоров'я? Щось вас не видно останнім часом, чи не захворіли ви раптом?

Лорі відкрив вікно і хрипким голосом відповів:

– Мені вже краще, дякую. Я сильно застудився і цілісінький тиждень провалявся у ліжку.

– Як шкода. Нудне, мабуть, заняття сидіти постійно вдома і нікуди не виходити.

– Ви навіть не уявляєте, наскільки. Тут нудно, як на цвинтарі.

– Мене в таких ситуаціях рятує читання якої-небудь цікавої книги.

– Мені не дозволяють зараз багато читати, кажуть, що очі мають відпочити, адже мені скоро знову сідати за підручники.

– Хтось може читати вам вголос.

– Дідусь іноді мені читає, але мої книги йому не цікаві, а весь час просити Брука мені незручно.

– Тоді хтось міг би прийти до вас у гості та почитати.

– Мені особливо і запрошувати нікого. Хлопчаки, яких я знаю, такі розбишаки, що у мене голова починає боліти від їх галасу.

– Ну, можливо, у вас є знайома мила дівчина, яка могла прийти до вас? Дівчата тихі, виховані та люблять про когось піклуватися.

– На жаль, я нікого такого не знаю.

– Ну, як це не знаєте? Ви знаєте мене, – почала Джо, а потім розсміялася і замовкла, замислившись, чи не занадто нав'язливо прозвучали її слова.

– А й справді! Ви прийдете навідати мене? Будь ласка! – вигукнув Лорі.

– Я звичайно не така вже й тиха, та і манери мої залишають бажати кращого, але я з задоволенням прийду навідати вас, якщо мама відпустить. Ось прямо зараз піду і спитаю в неї дозволу. А тепер закривайте скоріше вікно, щоб знову не застудитися, і чекайте на гостей.

З цими словами Джо закинула мітлу на плече і покрокувала до будинку, розмірковуючи над тим, чи розділять домашні її ентузіазм. Лорі, не гаючи часу, на radoщах побіг готуватися до приходу Джо. Не дарма місіс Марч назвала його юним джентльменом, адже щоб гідно зустріти шановну гостю, хлопчик насамперед ретельно причесався, пристебнув чистий комірець і як міг прибрався у кімнаті, де, незважаючи на зусилля прислуги, панував аж ніяк не ідеальний порядок.

Незабаром почувся гучний дзвінок у двері, а потім тонкий голос рішуче попросив «аудієнції містера Лорі». Вже через кілька секунд на порозі кімнати з'явився вельми здивований слуга та сповістив про візит юної леді.

– Добре, хай піднімається, це міс Джо, – сказав Лорі і став ближче до дверей, щоб зустріти її.

Через кілька секунд він побачив Джо з червоними від морозу щоками, яка піднімалася сходами у супроводі слуги. На її обличчі не було й натяку на збентеження від першого візиту до незнайомого місця, і, побачивши Лорі, вона бадьоро привітала його. В одній руці дівчинка несла тарілку, накриту серветкою, а в іншій – кошик, де сиділи троє кошеня Бет.

– А ось і я! І не з порожніми руками, – весело сказала вона. – Мама передає вам вітання. Вона була рада, що ми можемо вам чимось допомогти. Мег попросила, щоб я пригостила вас її бланманже, [28 - Десерт з молока, цукру та желатину.] воно у неї виходить дуже смачне. А Бет сказала взяти з собою її кошенят, тому що вони милі і завжди піднімають їй настрій. Можливо, ця затія здасться вам смішною, але я не могла їй відмовити, адже вона так хотіла теж чимось допомогти.

Так вийшло, що ідея Бет виявилася просто геніальною, тому що граючи з милими кошенятами, Лорі абсолютно забув про свою сором'язливість і поведився легко та невимушено.

– Ну це просто витвір мистецтва, шкода навіть їсти таку красу, – сказав він, радісно посміхаючись, коли Джо прибрала серветку і показала желе, яке Емі красиво прикрасила зеленню і червоними квітами своєї улюбленої герані.

– Ну що ви! Просто сестри щиро хотіли якось вас підтримати. Нехай вам подадуть бланманже до чаю, вам буде легко його їсти, адже воно м'яке і легко прослизне вниз, не пошкодивши ваше хворе горло. Яка затишна у вас кімната!

– Могла бути і більш затишною, якби покоївки тут як слід прибиралися, але вони такі лінівні. Навіть не знаю, як з ними боротися, – зніяковіло відповів Лорі.

– Не турбуйтеся, зараз все виправимо, тут роботи на дві хвилини. Зараз підмету попіл біля каміна і розставлю все як слід на камінній полиці. Так, книги поставимо тут, а пляшечки з ліками от там. А канапу вашу повернемо ось так, нехай на неї падає світло. Подушки трохи зіб'ємо. Все, готово.

Кімната дійсно змінилася. І поки Джо розставляла речі на свої місця і наводила порядок, вона весь час жартувала і щось розповідала. Лорі дивився на неї в шанобливому мовчанні, а коли вона покликала його оцінити нове місцеположення канапи, він сів і, зітхнувши від задоволення, сказав:

– Ви такі ласкаві! Так, все саме так, як мені й хотілося. А тепер, будь ласка, сідайте зручніше у те велике крісло і дозвольте тепер мені вас розважати. Адже, як не крути, ви моя гостя.

– Так, ми ж домовлялися, що я прийду, щоб розважати вас. Хочете, я почитаю вам вголос? – і Джо оцінюючим поглядом обвела кілька книг на найближчій полиці.

– Дякую, але справа в тому, що я їх всі вже прочитав, і, якщо ви не заперечуєте, давайте краще просто поговоримо, – відповів Лорі.

– Звичайно, не заперечую, я можу базікати хоч цілий день. Бет говорить, що я ще те базікало і ніколи не знаю, коли треба зупинитися.

– Бет це дівчинка з рум'яними щоками, яка майже завжди сидить вдома і лише зрідка виходить погуляти до саду з кошиком? – з цікавістю запитав Лорі.

– Так, це наша Бет. Вона моя улюблениця, янгол, а не дитина.

– Наскільки я пам'ятаю, вродлива – це Мег, і, якщо не помиляюся, курчава – це Емі?

– Так. А як ви дізналися?

Лорі почервонів від збентеження, але відверто відповів:

– Річ у тім, що я часто чую, як ви кличете одна одну, і коли я сиджу тут на самоті, я іноді виглядаю у вікно і бачу ваш будинок. Ви завжди так весело проводите час. Прошу вибачення, якщо це прозвучить неввічливо з мого боку, але іноді ви забуваєте закрити штори у вітальні, там, де на підвіконні ростуть квіти, і коли ввечері ви запалюєте лампи, вас видно, як на долоні. Це немов дивишся на картину – в каміні палає вогонь, а ви всі сидите за столом разом з матір'ю. Вона сідає навпроти вікна і я дуже добре бачу її обличчя, воно виглядає таким добрим і милим, а навколо нього немов рама з живих квітів. Це так зворушливо, що я часом не можу відірвати погляд. Розумієте, адже у мене немає матері. Лорі осікся і почав терміново перевертати дрова в каміні, щоб приховати легке тремтіння губ, яке він не міг контролювати. Але як Лорі не старався приховати свої очі в цей момент, Джо помітила його сумний погляд. Їй від усього серця було шкода цього бідолашного самотнього юнака. Джо з дитинства була прямодушною і такою вона залишилася і в свої п'ятнадцять, а ще вона була наївною і відкритою, наче дитина, і в голові її не було жодної поганої думки. Але також Джо була напрочуд здогадливою, і зараз чітко бачила, що Лорі дуже страждає від самотності. У цей момент вона зрозуміла, наскільки вона багата, адже у неї є хай скромний, але затишний будинок, вона оточена любов'ю близьких, і їй завжди є з ким поговорити. Тож зараз їй найбільше хотілося поділитися цим багатством з ним. Її обличчя зараз випромінювало доброту та турботу, а зазвичай різкий і гучний голос набув надзвичайної м'якості. Вона сказала:

– Ми більше ніколи не будемо закривати штору на вікні з квітами, і я дозволяю вам дивитися скільки забажаєте. А ще краще, не дивіться крадькома, а приходьте до нас у гості. Наша мама така хороша, вона так любить допомагати людям! Я попрошу Бет зіграти для вас на фортепіано та заспівати, а Емі із задоволенням потанцює для вас, а ми з Мег розсмішили б вас над нашими кумедними сценками, і ми весело провели б час разом. Як ви думаєте, ваш дідусь дозволить вам прийти до нас?

– Думаю, що він дозволив би, якби ваша мати попросила його. Взагалі, він дуже добрий, тільки на вигляд такий суворий. Він дозволяє мені робити те, що я хочу, ну, в значній мірі, просто він непокоїться, щоб я не докучав чужим людям, – пояснив Лорі і його обличчя торкнулася легка усмішка.

– Ми не чужі, ми сусіди, і навіть не думайте, що будете нам докучати. Ми дуже хочемо познайомитись з вас ближче. Я вже довго думала, як би завести з вами знайомство. Наша сім'я живе тут не дуже давно, але ми вже знайомі з усіма сусідами, крім вас.

– Річ у тім, що дідусь постійно сидить за своїми книгами, і те, що відбувається за стінами будинку його не особливо цікавить. Містер Брук, мій учитель, не живе тут, а приїжджає лише провести заняття. Ось і виходить, що мені просто нема з ким піти погуляти, тому я сиджу вдома.

– Погано. Вам потрібно перебороти себе і почати ходити у гості, адже наскільки мені відомо, вас запрошують. Тоді у вас буде багато друзів і вам завжди буде, куди піти. І до речі, спілкування чудово допомагає подолати сором'язливість.

Лорі знову зніяковів і почервонів, але абсолютно не образився на прямолінійність Джо, адже він розумів, що вона сказала це виключно з добрих намірів. Та й як тут ображатися, адже вона сказала чисту правду.

– Вам подобається ходити до школи? – запитав хлопчик, вирішивши змінити тему розмови після невеликої паузи, під час якої він зніяковіло витріщався на вогонь в каміні і думав над словами Джо, поки сама Джо з інтересом розглядала кімнату.

– Я не ходжу до школи. Я пішла працювати, щоб хоч трохи допомогти своїй родині – я доглядаю за своєю старою тітонькою. Вона, звичайно, рідкісна буркотуха, але мені вона все одно подобається, – відповіла Джо.

Лорі вже відкрив рота, щоб запитати ще щось, але швидко передумав, бо згадав, що занадто цікавитися чужими справами неввічливо, то він зніяковіло закрив рота і промовчав. Джо оцінила його вихованість, але вона була не проти розповісти кілька кумедних історій про тітоньку Марч, тому вона жваво описала йому навіжену стару леді, її товстого пуделя, папугу, що говорить іспанською, і, звичайно ж, розповіла про чудову бібліотеку, де вона зачитується цікавими

книгами. Лорі був у захваті від її історій. А коли Джо розповіла про одного старого джентльмена, який прийшов якось у гості до тітки і так захопився своїми пишними промовама, що не помітив, як папуга зірвав з його голови перуку, Лорі так голосно розреготався, що до кімнати навіть зазирнула покоївка, щоб перевірити, що там відбувається.

– Ой, зараз лусну від сміху! Це просто чудово! Розкажіть ще щось, – сказав він, відриваючи від диванної подушки своє червоне від нестримних веселощів обличчя.

Натхненна своїм ораторським успіхом, Джо почала розповідати Лорі про їх домашні вистави, про те, як вони непокояться за батька і з нетерпінням чекають на його повернення, і про інші важливі події того маленького світу, в якому вони з сестрам жили. Потім вони перейшли до розмови про книжки. Джо була рада, що Лорі виявився таким самим книголюбом, як і вона, і прочитав навіть більше книжок, ніж вона сама.

– Якщо ви так любите книги, давайте я покажу вам нашу бібліотеку. Дідуся немає вдома, тож не бійтеся, – сказала Лорі, встаючи.

– Я нічого не боюся, – відповіла Джо, рішуче змахнувши головою.

– Навіть не сумніваюся! – вигукнув хлопчик, дивлячись на неї з великим захопленням, хоча про себе подумав, що його дідуся вона все ж трохи злякалася б, якби зустріла його, коли той був у поганому настрої.

По дорозі до бібліотеки Лорі провів Джо екскурсію по дому. Хоч будинок і був величезним, він був добре отоплений, тому вони не поспішаючи заглядали в різні кімнати, і Джо мала можливість розглянути все, що їй хотілося. І ось, нарешті, вони дісталися бібліотеки. Від захоплення Джо заплескала в долоні та підстрибнула. Кімната була заставлена стелажми з книгами, між якими, немов вартові, стояли статуї, а стіни прикрашали прекрасні картини. А ще там були вітрини, де під склом, немов у музеї, зберігалися старовинні монети та різні сувеніри з усіх куточків світу. На химерних різьблених столиках стояли бронзові погруддя вчених і письменників, а глибокі крісла так і манили вмотитися у них зручніше з цікавою книгою про пригоди. І, так би мовити, вишенькою на торті був величезний камін, викладений хитромудрими кахлями, який справив на Джо просто незабутнє враження.

– Оце так! – вигукнула Джо, сідаючи в оббите оксамитом крісло і з захватом озираючись навколо. – Теодоре Лоренс, ви найщасливіша людина на світі, – додала вона.

Лорі сів на край столу, що стояв навпроти крісла Джо.

– Боюся, що для щастя одних книг замало, – сказав він, хитаючи головою.

Перш ніж він встиг сказати щось ще, продзвенів дзвіночок на вхідних дверях, і Джо кулею вилетіла з крісла, злякано вигукнувши:

– Ой, матінко! Це, мабуть, ваш дідусь повернувся!

– А якщо і так, то що? Ви ж нічого не боїтеся, – дразливо зазначив хлопчик.

– Здається, я щойно зрозуміла, що, напевно, все ж трохи його боюсь, щоправда, сама не знаю, чому, адже Мармі дозволила мені відвідати вас і вам наче гірше не стало від мого візиту, – заспокоювала себе Джо, не зводячи при цьому очей з дверей.

– Навпаки, зараз я почуваюся набагато краще і я дуже вдячний вам за цей добросусідський візит. Я більше хвилююся, що я сам міг втомити вас своїми розмовами. Мені так подобається з вами розмовляти, що я б так говорив і говорив, – з вдячністю сказав Лорі.

У дверях з'явилася покоївка і оголосила:

– Прийшов лікар оглянути вас, сер.

– Ви не заперечуєте, якщо я залишу вас на хвилинку? Думаю, мені дійсно потрібно до нього вийти, – трохи винуватим тоном сказав Лорі.

– Не переймайтесь, тут мені точно не буде нудно, – відповіла Джо.

Лорі пішов, а гостя вигадала собі вельми своерідну розвагу. Вона якраз стояла перед портретом містера Лоренса-старшого, коли двері знову відчинилися. Джо, не обертаючись, рішуче заявила:

- Тепер я впевнена, що мені не варто його боятися, тому що у нього добрі очі, нехай і вигляд похмурий. А ще я бачу, що це людина вольова, можливо, навіть трохи авторитарна. Звичайно, він не такий красень, як мій дідусь, але він мені безумовно подобається.

- Дякую, мем, - пролунав за її спиною хриплий чоловічий голос. Джо з жахом озирнулась і зустрілася поглядом з містером Лоренсом-старшим.

Бідолаха Джо не знала, куди себе подіти, вона почервоніла, як різдвяна троянда, а серце її шалено закалатало. Вона знову і знову прокручувала в голові слова, які щойно промовила. На мить її охопило дике бажання втекти, але це було б нерозумно і боягузливо, та й сестри над нею будуть сміятися. Тому вона взяла себе в руки і вирішила спробувати якось викрутитися з цієї неймовірно незручної ситуації. Поглянувши ще раз на містера Лоренса, Джо зловила себе на думці, що очі під густими сивими бровами в житті були навіть добрішими, ніж на портреті, а ще вона помітила, що в них був ледь помітний хитрий вогник, і це значно зменшило її страх. І ось після цієї жахливої хвилинної паузи, яка здалася Джо вічністю, хрипкий голос, який зараз звучав ще суворіше, ніж кілька хвилин тому, сказав:

- Отже, не боїшся мене, так?

- Не боюсь, сер.

- І не вважаєш мене таким красивим, як твій дідусь?

- Є трохи, сер.

- І я, кажеш, людина вольова і навіть трохи авторитарна, чи не так?

- Я просто сказала, що мені спало на думку, коли я дивилась на ваш портрет.

- Але я тобі подобаюся, незважаючи на це?

- Так, сер.

Така відповідь явно сподобалась старому джентльменові. Він розсміявся і потиснув їй руку. Потім він нахилився так, що його обличчя порівнялося з обличчям Джо, уважно подивився на неї, а потім знову випростався і сказав:

- Обличчям ти на діда не дуже схожа, а ось характером точно пішла в нього. Він і справді був гарним чоловіком, моя люба, але що найголовніше, він був хоробрим і чесним, і я пишаюся тим, що у мене був такий прекрасний друг.

- Дякую, сер, - видихнувши з полегшенням, відповіла Джо. Тепер вона відчувала себе цілком комфортно і знову говорила в своїй звичній невимушеній манері.

- І що це ви тут робили з моїм онуком, га? - несподівано запитав містер Лоренс.

- Невеликий добросусідський візит, щоб трохи підбадьорити Лорі, сер.

- Думаєш, його потрібно було трохи підбадьорити?

- Так, сер, він здається таким самотнім, думаю, спілкування з однолітками пішло б йому на користь. Можливо, з нами, дівчатами, йому буде не так цікаво, але ми будемо раді допомогти чим зможемо. А ще я хочу від усього серця подякувати вам за чудовий різдвяний подарунок, який ви нам передали, - додала Джо.

- Ну що ти, це не мені потрібно дякувати, це була ідея Лорі! До речі, як справи у тієї нещасної жінки?

- Уже все добре, сер, - і Джо почала розповідати про сімейство Гуммель і про те, як їх матері вдалося залучити до допомоги цій бідолашній сім'ї людей більш заможних, ніж вона.

- Це у неї від батька, він теж завжди поривався всім допомагати. Передай мамі, що я загляну до вас на днях. О, чуєш, задзвенів дзвоник - чай готовий. Це Лорі розпорядився. Тож пропоную пройти до ідальні для добросусідського чаювання.

- Якщо я не заважатиму, я буду рада залишитися на чай, сер.

- Я б промовчав, якби не хотів, щоб ви залишилися, міс Марч, - і містер Лоренс у старомодній галантній манері простягнув їй руку.

– Що б на це сказала Мег? – подумала Джо, і при думці, як вона сьогодні буде розповідати домашнім про свої пригоди у Лоренсів, її очі весело заблищали.

– Агов, хлопчику мій! Куди ти так летиш? – запитав старий джентльмен, побачивши, як Лорі, перескакуючи через дві сходинки, біжить вниз по сходах. Побачивши Джо у супроводі свого грізного діда, він заціпенів від жаху, однак побачивши переможний погляд Джо, з полегшенням видихнув.

– Я не знав, що ви так скоро повернетесь, сер, – зніяковіло сказав Лорі.

– Це я вже зрозумів, інакше ти не носився б так по сходах. А тепер давайте пити чай. І, Лорі, поведься як личить джентльменові.

Легко скуйовдивши хлопчикові волосся, містер Лоренс пішов вперед разом із Джо, а Лорі поплентався за ними. Джо крадькома озирнулась і побачила, як Лорі кілька разів змінився в обличчі, вочевидь, обмірковуючи гіпотези щодо того, що тут взагалі відбувається. При цьому він корчив такі здивовані пики, що вона ледь стримувалася, щоб не розреготатися.

Під час чаювання літній джентльмен здебільшого мовчав. Він пив вже четверту чашку чаю і спостерігав за молодими людьми, які базікали, наче старі друзі. Звичайно, він не міг не помітити зміни, які відбулися з його онуком – на обличчі хлопчика з'явився здоровий рум'янець, він повадився розкуто, а сміх його був щирим і веселим.

– Вона має рацію, хлопчикові самотньо. Що ж, подивимося, як складуться його стосунки з цими милими дівчатами, – подумав містер Лоренс.

Джо дуже сподобалася містеру Лоренсу, адже йому імпонували її почуття гумору і трохи хлопчачі манери, а ще вона легко знаходила спільну мову з його сором'язливим онуком. Більш того, судячи з усього, вона і сама отримувала від їх спілкування величезне задоволення.

Зазвичай у компанії настільки респектабельних людей, яких Джо зазвичай вважала занадто «манірними і зарозумілими», вона відчувала себе дуже незграбно, але з Лоренсами все було інакше, з ними їй було легко і комфортно.

Коли всі встали з-за столу, Джо подумала, що їй вже, мабуть, час додому, але Лорі сказав, що хотів би ще дещо їй показати. Він відвів Джо до оранжереї, де спеціально для неї запалили лампи. Її захопленню не було меж, адже в м'якому світінні ламп рослини виглядали воістину чарівно. Вона обережно ступала по доріжках, заморожено розглядаючи фантастичні квіти і ліани, які тягнулися по стінах аж до самої стелі. Вона з насолодою вдихала вологе ароматне повітря, уявляючи, що гуляє по казковому лісі. Тим часом Лорі дбайливо зрізав квіти, формуючи букет. Коли квіти вже насилу вміщалися в його руках, він перев'язав їх стрічкою і задоволено посміхнувся.

– Будь ласка, передайте це вашій матері і скажіть, що я надзвичайно вдячний їй за чудодійні ліки від нудьги, які вона мені прислала.

Повернувшись до будинку, вони знайшли містера Лоренса у великій вітальні, він стояв біля каміна, поглинений своїми думками. І тут Джо побачила шикарний рояль.

– Ви граєте? – запитала вона, глянувши на Лорі.

– Іноді, – скромно відповів хлопчик.

– А зможете зіграти що-небудь зараз? Я б з радістю послухала, дуже вже хочеться розповісти потім про нього Бет, вона буде в захваті.

– Може, ви самі хочете зіграти?

– Ой, що ви! Я, на жаль, не вмію грати. Слухати музику дуже люблю, але з грою справи кепські, бракує мені таланту, – просто відповіла Джо.

Лорі сів за рояль. Він грав, а Джо слухала, тримаючи в руках величезний букет. Вона закрила очі і з насолодою вдихала прекрасний аромат геліотропів і чайних троянд.

Грав Лорі чудово, дуже щиро і душевно, без натяку на самовдоволення і хизування, через що повага Джо до «хлопчиська Лоренса» щомиті лише зростала. Вона подумала, що Бет високо оцінила б його гру, і почала щедро нахвалювати Лорі, і він все більше заливався рум'янцем від збентеження, тож

Містер Лоренс вирішив прийти онукові на допомогу:

– Ну, все, все, юна леді, не перехваліть мені онука, а то ще, не дай Боже, зазнається, – лукаво сказав старий. – Грає він і справді непогано, але я сподіваюся, що і в більш важливих справах він теж досягне успіху. Ви вже йдете? Що ж, я вам дуже вдячний і сподіваюся, що ви порадуете нас своїм візитом знову. Передавайте мої щирі вітання вашій матінці. На добраніч, лікарю Джо.

Він м'яко потиснув їй руку, але Джо здалося, що обличчя його було похмурим, немов він був чимось незадоволений. Лорі провів Джо до передпокою, і вже біля самих дверей вона все ж таки зважилася запитати, чим вона розсердила його дідуся. Лорі помахав головою і поспішно сказав:

– Ні, ні, що ви, він розсердився зовсім не вас, а на мене. Він не любить, коли я граю на роялі.

– Але чому? Адже у вас так добре виходить.

– Я вам колись розповім. На жаль, мені ще не можна виходити на вулицю, тому додому вас проводить Джон.

– Це абсолютно зайве. Я ж не якась тендітна леді, до того ж тут йти менше хвилини. А ви одужуйте і набирайтеся сил.

– Слухаюсь, лікарю Джо. Але ви ж ще навідаєте мене?

– Якщо ви пообіцяєте прийти до нас у гості після того, як видужаєте.

– Обіцяю.

– На добраніч, Лорі!

– На добраніч, Джо, на добраніч!

Коли Джо розповіла про свої пригоди у будинку Лоренсів, дівчата вирішили, що наступного разу вони підуть у гості всі разом, при цьому у кожної були на це свої причини. Місіс Марч хотіла поговорити про свого батька зі старим Лоренсом,

який, як виявилось, згадував його з теплотою в серці. Мег хотілося прогулятися по оранжереї, Бет не терпілося пограти на прекрасному роялі, а Емі дуже хотілося побачити прекрасні картини та статуї в бібліотеці.

– Мама, а чому містер Лоренс не любить, коли Лорі грає на роялі? – запитала Джо, якій не давали спокою слова Лорі.

– Я не впевнена, але думаю, справа в тому, що його син, батько Лорі, не спитав дозволу у свого батька, тобто дідуся Лорі, і одружився на італійській піаністці. Старого Лоренса зачепило, що син без його благословення зробив такий серйозний вчинок, і сильно розгнівався. І попри те, що мати Лорі була милою, доброю та освіченою жінкою, він одразу не злюбив її та після одруження сина більше ніколи з ним не бачився. Батьки Лорі померли, коли хлопчик був ще малюком, і дід забрав його до себе. Хлопчик народився в Італії і ще з дитинства мав слабе здоров'я, тому старий так ним опікується і нікуди не випускає – він дуже боїться втратити і його. Любов до музики Лорі успадкував від матері, на яку він, до речі, дуже схожий, і я наслідуюся припустити, що його дідусь побоюється, що він теж захоче стати музикантом. У будь-якому разі, музичний талант Лорі нагадує йому про жінку, яка йому не подобалася, і тому він, як сказала Джо, насупився.

– Боже мій, як романтично! – вигукнула Мег.

– Точніше сказати, як нерозумно! – сказав Джо. – Нехай буде музикантом, якщо хоче! Навіщо калічити йому життя, відправляючи до коледжу, якщо він так не хоче туди йти.

– Думаю, тому у нього такі гарні чорні очі та прекрасні манери. Мені здається, італійці взагалі дуже вишуканий народ, – сказала Мег, яка любила такі сентиментальні історії.

– Як ти можеш судити про його очі та манери, якщо ти навіть толком не розмовляла з ним? – здивовано вигукнула Джо, яка на відміну від сестри була зовсім не сентиментальною.

Кінець ознакомительного фрагмента.

notes

Примітки

1

За книгою Джона Буньяна «Похід паломника». У романі «Маленькі жінки» Олкотт часто згадує та проводить паралелі з релігійною алегорією англійського письменника та проповідника Джона Буньяна «Похід паломника», яку вона любила ще з дитинства. Книга розповідає про подорож героя на ім'я Християнин. На шляху до Небесного Міста, тобто Раю, на нього чекало безліч небезпечних пригод. Під час своєї подорожі Християнин зустрічає людей та істот (імена яких так чи інакше пов'язані з подіями його життя), які намагаються допомогти або перешкодити йому. На його шляху зустрічаються такі персонажі як Вірний, Віруючий і Велетень Відчаю. Книга проповідує ідею про те, що потрібно стійко нести свою життєву ношу і не піддаватися спокусам. Деякі розділи книги «Маленькі жінки» містять посилання на події та місця з «Походу паломника», наприклад, можна зустріти такі назви розділів як «Бет знаходить Прекрасний палац», «Долина приниження Емі», «Джо зустрічає Аполліона», «Мег вирушає на Ярмарок Марнославства», тощо, оскільки кожна з доньок Марч піддається якійсь спокусі, яка пов'язана з її характером або якимись недоліками.

2

Два романи з елементами казки німецького письменника і поета Фрідріха де Ла Мотт-Фука (1777-1843 рр.). Перший розповідає про русалку, а другий про лицаря. Ці дві розповіді були дуже популярні серед дітей.

3

Мається на увазі люк в стелі, через який привид вбитого Банко може знову з'явитися на сцені в п'єсі Шекспіра (акт 3, сцена 6).

4

Джо цитує знаменитий «монолог про кинджал» Макбета (дія 2, сцена 1), в якій він готується вбити короля Дункана.

5

Маркітанти (від італ. Mercatante – торговець, продавець) – дрібні торговці істивними припасами, напоями та предметами військового побуту, які супроводжували війська в таборі, в походах, на маневрах і під час війни.

6

«А пам'ятаєте, як ви грали в «Похід Паломника», коли були маленькими?»: В обговоренні, яке слідує за цим питанням місіс Марч, мова йде про твір «Похід паломника» (див. виноску 1). Згадується Місто Руїни – зле місце, де народився головний герой Християнин, яке є відправною точкою його подорожі до Небесного Міста (Раю); Аполліон – огидний демон, який нападає на Християнина в Долині приниження; Болото Зневіри – підступне болото, в якому опинився Християнин; сувій, який вказує шлях – інструкції для подорожі Християнина, яка вказують йому шлях спасіння.

7

Ймовірно, книга, про яку йде мова – це Євангеліє.

8

Ach, mein Gott! – (нім.) Боже мій!

9

Das ist gut! Die Engel-kinder! – (нім.) Яка смакота! Дівчата-янголята!

10

Санчо Панса, зброєносець Дон Кіхота – комічний персонаж у сатиричному романі іспанського письменника Мігеля де Сервантеса «Дон Кіхот» (том I – 1605 р., том II – 1615 р.).

11

«Спадкоємець Редкліффа» (1853 р.) – популярний роман англійської письменниці Шарлотти М. Янг. На виховання в сім'ю віддають під опіку осиротілого хлопчика з родини далеких родичів. Але у сироти є одна важлива перевага – коли він досягне повноліття, йому дістанеться казковий спадок у вигляді величезного маєтку. Це історія про інтриги, самопожертву і боротьбу за щасливе майбутнє.

12

Офіційне звернення у дев'ятнадцятому столітті: старшу дочку називали на прізвище, а молодших – по імені.

13

Веве – гарне місто на заході Швейцарії, розташоване на березі Женевського озера. Популярний туристичний курорт.

14

Так, мадемуазель.

15

Місто на південному заході Німеччини, де знаходиться Гейдельберзький університет, один з найстаріших європейських університетів.

16

Редова – швидкий танець чеського походження.

17

Старий із казки «Сіндбад-мореплавець» з циклу «Тисяча і одна ніч», який забрався Сіндбаду на плечі і відмовлявся спускатися. В результаті Сіндбад все ж звільняється від цієї ноші, напоївши нахабного старого.

18

Зазвичай, дівчат вперше представляли світському суспільству у віці 16–20 років. Саме для цього влаштовували так звані бали дебютанток. Після першого виходу в люди дівчину вважали готовою до заміжжя і за її руку могли боротися молодики.

19

Мова йде про британського політичного письменника Вільяма Белшема та його роботу «Нариси, філософські, історичні та літературні» (1789–1790 рр.).

20

Великий італійський художник епохи Відродження Рафаель Санціо (1483–1520 рр.).

21

з фр. «тато».

22

У 18-му столітті всі молоді дівчата (16–19 років) носили сукні до підлоги. На початку 19-го століття спідниці почали вкорочувати. Сімнадцятирічні та вісімнадцятирічні дівчата вважалися вже молодими жінками і носили спідниці такої ж довжини, як і дорослі жінки. Шістнадцятирічні дівчата носили спідниці довжиною до кісточки, чотирнадцятилітні – до ікри, а дванадцятирічні – трохи нижче колін. Ймовірно, сукні могли вкорочувати в якості покарання для дівчинки, щоб показати її неналежну дитячу поведінку та інфантильність. Емі соромиться укорочення сукні, бо вже вважає себе цілком дорослою юною леді.

23

Мається на увазі слово «деградація» – Емі нещодавно поповнила свій словниковий запас черговим химерним словом, але, як завжди, не до кінця розібралася з його правильною вимовою.

24

Надзвичайно популярний у той час роман англійського письменника Олівера Голдсмита, написаний у 1766 році. Розповідає про перипетії та випробування священика та його сім'ї, які стали жертвами місцевого поміщика та втратили свої статки.

25

Емі має на увазі слово «паралізувало»

26

Напуття тітоньки Хлої, кухарки на плантації і дружини темношкірого раба дядька Тома в романі Гарріет Бічер-Стоу «Хатина дядька Тома» (1852 р.).

27

«Айвенго» – популярний роман шотландського письменника сера Вальтера Скотта, написаний у 1819 році. Події роману розгортаються у період Середньовіччя. Серед персонажів є Локслі (Робін Гуд) та король Річард I (Річард Левове Серце).

28

Десерт з молока, цукру та желатину.

Купить: https://telnovel.me/ru/olkott_lu-za/malen-k-zh-nki

Текст предоставлен ООО «ИТ»

Прочитайте эту книгу целиком, купив полную легальную версию: [Купить](#)